

**Kommunala
myndigheters och en
frivilligorganisatio
ns stödinsatser till
våldsutsatta
invandrarkvinnor**

Författare

Polyxeni Konstantinou Kiouzeli

Handledare

Weddig Runquist

Examinator

**Kommunala myndigheters och en frivilligorganisations stödinsatser
till våldsutsatta invandrarkvinnor**

**Municipal authorities' and one voluntary organization's
support measures for abused immigrant women**

Högskolan Kristianstad

Socionomprogrammet VT 2010

Författare: Polyxeni Konstantinou Kiouzeli

Handledare: Weddig Runquist

Examinator: Cecilia Lindskov

Abstract

Title: Municipal authorities' and one voluntary organization's support measures for abused immigrant women

Author: Polyxeni Konstantinou Kiouzeli

Supervisor: Weddig Runquist

Assessor: Cecilia Lindskov

The purpose of this degree project is to obtain a greater understanding of how the support for abused immigrant women is designed and if these measures respond to the women's own wishes and needs. I also want to investigate the possible advantages and disadvantages, there are under the social services and voluntary organizations (NGOs) and women themselves when it comes to specific support measures for immigrant women. On which basis have these support measures been designed and what experience or research starting points are based on? To what extent do they answer to women's needs according to the staff, and to the women's own view?

The study is based on qualitative data consisting of five interviews and one case report of an abused woman. The participants I interviewed were three social workers from two different departments in Kristianstad administrations, one coordinator from the women's support centre in Kristianstad and one pre-school teacher from the Family house Näsby in Kristianstad and one abused woman. To contextualize the information gathered, the normalization process by Eva Lundgren and stigma theory by Goffman have been used. The empirical material from my five semi-structured interviews and the case report has been analyzed on the basis of the normalization process and stigma theory, as well as literature and expert knowledge on abused immigrant women. Through this study I have come to the conclusion that the support measures to an abused immigrant woman was based on her own needs. I have also noticed in my results that the professionals have different work procedures and different ways to refute abused immigrant women depending on their knowledge of other countries' culture.

Keywords: Men's violence against immigrant's women, abused immigrant women, social services, support measures.

Work procedures: Normalization process and stigma theory.

Innehållsförteckning

Förord	6
1. INLEDNING	7
1.1 Syfte och frågeställningar	9
1.2 Begreppsbestämningar	9
1.3 Mäns våld i nära relation	10
1.3.1 Fysiskt våld	10
1.3.2 Psykiskt våld	11
1.3.3 Frihetskränkningar	11
1.3.4 Hot	11
1.3.5 Om s.k. hedersrelaterat våld	12
1.3.5.1 Olika perspektiv	13
1.4 Disposition	15
2. FORSKNING- OCH KUNSKAPSLÄGET OM SOCIALTJÄNSTENS INSATSER FÖR VÅLDSUTSATT KVINNOR MED UTLÄNSK BAKGRUND	16
2.1 Socialarbetarens möte med våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund	16
2.2 Stödinsatser från välfärdsapparaten	17
2.3 Produktivitet och effektivitet	17
3. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER	19
3.1 Stigma	19
3.2 Könsmaktsteori kontra tvivelaktig äktenskaplig handling	20
4. METOD	22
4.1 Val av metod	22
4.2 Genomförande av litteratursökning	23
4.3 Urval av informanter	23
4.4 Tillvägagångssätt	25
4.5 Undersökningens reliabilitet och validitet	26
4.6 Forskningsetiska överväganden	27
5. FEM AKTÖRER MED KONTAKT MED VÅLDSUTSATT INVANDRARKVINNOR	28
5.1 Mottagningsgruppen	28
5.2 Barn- och ungdomsenheten	29
5.3 Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen	29
5.4 Familjehuset Näsby	30
5.5 Kvinnojouren	31
5.6 Likheter och skillnader mellan aktörerna	31
6. OM EN VÅLDSUTSATT INVANDRARKVINNA-EN FALLBERÄTTELSE	33
7. RESULTAT OCH ANALYS	36
7.1 "Hjälparnas" syn på stöd till våldsutsatta invandrarkvinnor	36
7.1.1 Nuvarande insatser – hur fungerar dem?	36
7.1.2 Insatsernas effektivitet	38
7.1.3 Finns det skillnader mellan våldsutsatta invandrarkvinnor och svensketniska kvinnor?	39
7.1.4 Tillgänglighet	40
7.1.5 Behövs det en speciell enhet för att arbeta med våldsutsatta invandrarkvinnor?	41
7.1.6 Kunskap om olika kulturer	42
7.1.7 Samverkan med andra aktörer	44
7.1.8 Hur uppfattas våldet av aktörerna?	45

7.2 Kvinnans syn på stöd från olika aktörer utifrån fallberättelsen	45
7.2.1 Insatsernas effektivitet	45
7.2.2 Insatsernas tillgänglighet	46
7.2.3 Kunskap om kvinnornas rättigheter	46
7.3 Våldets konsekvenser för den våldsutsatta kvinnan	47
8. AVSLUTANDE DISKUSSION	48
8.1 EGNA REFLEKTIONER	51
Referenser	53
Bilagor	
Bilaga 1. Informationsbrev om medverkan	
Bilaga 2. Intervjuguide till aktörerna	
Bilaga 3. Intervjuguide till våldsutsatta invandrarkvinna. Fallberättelsen.	

Förord

Jag vill börja med att tacka mina informanter som har bidragit med sin tid, erfarenhet och sin kunskap och därmed möjliggjort genomförande av denna uppsats. Det har varit till stort hjälp och jag är oerhört tacksam för det.

Vidare vill jag passa på och tacka Ingela Bernholtz och Susanne Andersson som har hjälpt mig att rekrytera en del informanter till denna uppsats samt bistått med information. Tack snälla.

Ett hjärtligt tack till min handledare Weddig Runquist som har bidragit med tänkvärda reflektioner och inlägg.

Slutligen vill jag passa på att tacka vänner och familj, som kommit med uppmuntrade tillrop längs vägen och som har stått ut, då deras kompis och mamma stundtals försvann in i akademins värld.

Ett varmt tack till er alla!

Kristianstad den 20 augusti 2010.

Polyxeni Konstantinou Kiouzeli

1. Inledning

Efter att jag sökte hjälp placerades jag i en annan ort, på ett kvinnohus. Där fanns det personal bara på helgen, och jag kände mig väldigt isolerad. Det var just under den tid jag behövde prata om det som hänt. Jag övervägde att komma tillbaka till min man, bara för att slippa känna mig så ensam. Men gjorde inte det.

– En kvinnas berättelse ur Grazyna Lenardt (2008) *Invandrarkvinnor i vägskäl*.

Av slutbetänkandet från Utredningen om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (SOU 2006:65) framgår att kvinnor med utländsk bakgrund är en grupp som ofta anses vara utsatt för mäns våld i nära relationer. Enligt Riksorganisationen för kvinnojourer och tjejjourer i Sverige (ROKS) har minst hälften av de kvinnor som söker hjälp hos deras jourer utländsk bakgrund (ROKS statistik 2007). Även om det finns risk för att ge en schabloniserad bild av gruppen våldsutsatta invandrarkvinnor genom att just kategorisera dem som ”invandrarkvinnor” – en fråga till vilken jag återkommer nedan – visar undersökningar att dessa kvinnor kan ha särskilda behov som svensketniska våldsutsatta kvinnor inte har på samma sätt (Schlytter & Kanakura 2006). Skälet till detta anses vara att ”invandrarkvinnan” ofta saknar ett stödjande socialt nätverk, i vissa fall saknar tillräckliga goda språkkunskaper i svenska, saknar förankring och trygghet i det nya samhället och har dålig kunskap om sina rättigheter. Hon blir mer isolerad och beroende av sin man.

Regeringen lade på grundval av utredningens betänkande fram en proposition om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (prop. 2006/07:38), vilket ledde fram till en reviderad lydelse av socialtjänstlagen 5 kap. 11§ enligt vilken ”socialnämnden skall särskilt beakta att kvinnor som är eller har varit utsatta för våld eller andra övergrepp av närstående kan vara i behov av stöd och hjälp för att förändra sin situation”. Den nya lagbestämmelsen trädde i kraft den 1 juli 2007.

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande problem. Ett sätt att få en uppfattning om omfattningen av våld är via den officiella kriminalstatistiken, som Brottsförebyggande rådet (Brå-http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=2) ansvarar för. Under 2009 polisanmäldes 26.261 fall av grov misshandel av kvinnor 18 år eller äldre i Sverige, därav 129 begångna utomlands. I 19.116 fall var kvinnan bekant med förövaren, vilket i genomsnitt innebär 54 anmälningar om dagen. Under period 2008–2009 minskade antalet anmälda fall av grov kvinnofridskränkning från 2.733 till 2.657 fall, en minskning på tre procent. Dessa siffror speglar ändå inte våldets hela omfattning eftersom många fall aldrig anmäls. Kristianstads kommun hade under denna period åtta fall anmälda av grov kvinnomisshandeln. Anmälningarna om misshandel mot kvinnor i Sverige som helhet har ökat med 47 procent de senaste tio åren. Brå (2008) bedömer att det både beror på att

man anmäler i högre utsträckning och att det faktiska våldet har ökat.

Som framgår av det ovan refererade statliga slutbetänkandet från Utredningen om socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor (SOU 2006:65) är det svårt att med säkerhet uttala sig om omfattningen av mäns våld mot kvinnor i nära relationer. Våldet definieras olika beroende på mättekniker och studiens resultat. Gemensam nämnare är mörkertalet som kan vara mer eller mindre stort i olika mätmetoder (SOU 2006:65 s56).

Grazyna Lenardt (2008) beskriver i sin undersökning att 70 procent av de män som misshandlar sina kvinnor härstammar från länder där det finns inslag av en stark patriarkal struktur. Var tredje av dessa män är i åldern 25–44 år och många är betydligt äldre än de kvinnor som de är gifta med. Våldets längd varierar från fall till fall. Totalt 44 procent av kvinnorna har varit utsatta för våld tre år och längre. Våldet hade en tendens att bli grövre med tiden. Totalt 38 procent blev hotade till livet och hälften blev hotade av män som senare dömdes till utvisning från Sverige efter avtjänat straff. Kvinnorna uppvisade en bild av isolering och psykisk dåligt mående. Det fanns ett socialt nätverk men kvinnorna nekades tillgång till det (SOU 2006:65). I det som Lenardt (2008) benämner patriarkalt strukturerade samhälle är kvinnorna vana att söka hjälp inom familjen och i vissa fall tillåta ”tillrättavisningar” för att visa respekt gentemot sin man.

Kritiska synpunkter om stödinsatser från välfärdsapparaten har diskuterats i det svenska samhället. Lenardt (2008) beskriver i sin studie hur hjälpen i vissa fall kan vara felaktig eller missriktad i förhållande till kvinnas speciella behov. Många kvinnor som kommer från krigsdrabbade länder har felaktiga bilder och erfarenheter om olika myndigheter vilket gör att tilliten för svenska myndigheter är minimal. Kvinnorna vill helst vända sig till sin familj för att hitta en lösning. Schlytter och Kanakura (2006, s. 14) beskriver också i sin utvärdering av projektet Elektra hur myndighetspersonens okunskap om unga kvinnors behov av stöd och hjälp är viktigt att åtgärda för att dessa unga kvinnor med invandrarbakgrund ska kunna få adekvat hjälp.

Kompetensutveckling, tillgänglighet och kulturkunskap hos socialarbetarna ger större möjlighet för en invandrarkvinna att anmäla brottet och kunna gå vidare med sitt liv. Informationen om kulturkunskapen och kompetensutvecklingen kan tillföras från dessa kvinnors berättelser och erfarenheter (SOU 2006:65, kap. 11) samt dialog mellan myndigheter och frivilliga organisationer (Schlytter & Kanakura 2006, s 14). Partnerskap i socialt arbete har stor betydelse för möten mellan socialtjänsten och de immigrerade kvinnorna. Det s.k. ICT-systemet (*Information and Communication Technologies*) används numera av socialtjänsten i åtskilliga av landets kommuner, där socialsekreterare i sin myndighetsutövning har access till andra myndigheters databaser med konfidentiell eller sekretesskyddad information. Detta får som konsekvens att klienternas integritet och medborgerliga fri- och rättigheter försämras respektive begränsas (Garrett 2005). Den irländske forskaren Paul Michael Garrett (2005) diskuterar denna utveckling utifrån myndighetstillämpningen

i England och Wales när det gäller barn/ungdomar och deras familjer, men principfrågan gäller naturligtvis alla delar av socialtjänstens verksamhetsgrenar. Det är viktigt att socialsekreterarna i mötet med exempelvis våldsutsatta invandrarkvinnor i första hand och så långt det bara är möjligt bör verka för att denna information ska delges handläggarna av deras *klienter*. Ett positivt samspel mellan socialtjänsten och våldsutsatta invandrarkvinnor är en central fråga för att dessa kvinnor ska få verktyg som kan hjälpa dem att själva forma sina liv (Andersen 2001, s.74).

1.1. Syfte och frågeställningar

Syftet med denna undersökning är att få en större kunskap om hur en kommuns stöd till våldsutsatta invandrarkvinnor är utformat och om dessa insatser svarar mot kvinnornas egna önskemål och behov. Detta allmänna syfte kan delas in i följande forskningsfrågor:

- Vilka fördelar och nackdelar finns det enligt socialtjänsten m.fl. aktörer respektive berörd kvinna när det gäller socialtjänstens och frivilligorganisationens särskilda insatser för gruppen våldsutsatta invandrarkvinnor?
- På vilka grunder har dessa insatser utformats och vilka erfarenhets- eller forskningsmässiga utgångspunkter baseras de på? I vilken utsträckning svarar de mot kvinnans behov enligt socialarbetarnas respektive kvinnans egna uppfattning?

1.2 Begreppsbestämningar

Med *invandrarkvinnor* avser här en grupp kvinnor i åldern 19 år eller äldre vilka är födda och uppvuxna utomlands. De ska ha invandrat till Sverige i ett senare skede än sin man, vilket föranletts av olika omständigheter som exempel krig, arrangerade äktenskap etc. De kvinnor som ingår i undersökningen har vistats i Sverige i minst sex månader samt fått stöd och hjälp av socialtjänsten, kvinnojouren eller andra kommunala och ideella verksamheter i Kristianstad.

I uppsatsen använder jag således begreppet *invandrarkvinnor* – men inte för att jag anser det vara en relevant benämning, utan för att jag har anpassat mig efter praktikens språkbruk där det används regelmässigt. Jag har inledningsvis omgärdat ordet med citationstecken för att markera att det enligt min mening är socialt konstruerat (Sahlin 2002). Begreppet är ett utslag för en schabloniserad uppfattning om vad som inom exempelvis socialtjänsten anses känneteckna en viss grupp kvinnor. I den fortsatta framställningen omger jag dock inte ordet invandrarkvinnor med citationstecken för att undvika att uppsatsen ska bli onödigt tungläst. Med *schabloniserad bild* avser jag här en förenklad men fast föreställning om verkligheten, där schablonen baseras på stereotypa uppfattningar. ”Att beskriva den invandrade kvinnan som schablonen blir (...) ett sätt att beskriva

henne som ytterst annorlunda än den svenska tänkta normen” (Grip 2010, s. 78). Såsom praktiken använder begreppet *invandrarkvinnor* handlar det inte om vilka invandrande kvinnor som helst, utan ofta specifikt om de kvinnor som har sitt ursprung i länder ”som kan kopplas till tanken om ’kulturellt avlägsna’ samhällen” (ibid., s. 78).

Med *misshandlad* kvinna avses en kvinna som har varit utsatt för upprepad och allvarlig fysisk misshandel i en nära relation. Med *nära relation* åsyftas nuvarande eller dåvarande make. Våldet kan vara av fysisk, psykisk, sexuell eller ekonomisk natur.

1.3 Mäns våld i nära relationer

Våld är mångfacetterat och kan definieras olika beroende på kontexten och kan inte begränsas till att enbart avses den rent fysiska misshandeln. Begreppet *mäns våld mot kvinnor* är negativt laddat och kräver en tydlig definition för att lättare kunna förstås. I den av FN år 1979 antagna konventionen om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor definieras mäns våld mot kvinnor i nära relationer såsom ”varje åtskillnad, undantag, eller inskränkning på grund av kön som har till följd eller syfte att begränsa eller omintetgöra erkännandet av mänskliga rättigheter och grundläggande friheter på det politiska, ekonomiska, sociala, kulturella eller medborgliga området eller något annat området för kvinnor oberoende av civilstånd och med jämställdheten mellan män och kvinnor som grund, eller åtnjutande eller utövande av dessa rättigheter och friheter” (artikel 1, United Nations 1979). Eftersom våld mot kvinnor inte togs upp tillräckligt tydligt i kvinnokonventionen 1979 anordnade FN i juni 1993 en världskonferens om mänskliga rättigheter i Wien, och senare samma år antog FN:s generalförsamling *Deklarationen om avskaffande av våld mot kvinnor* (United Nations 1993). I ett statligt betänkande från 2004 lyfts denna deklARATION fram som ”den mest avgörande” när det gäller arbetet för kvinnors mänskliga rättigheter:

Denna deklARATION är av historisk och praktisk betydelse, eftersom den klart definierar och synliggör mäns våld mot kvinnor som ett samhällsproblem (SOU 2004:117, s. 29).

FN-deklARATIONEN definierar begreppet våld mot kvinnor mer noggrant och ställer upp riktlinjer för det ansvar som åligger såväl medlemsstaterna som FN. Våld i nära relationer kan ha olika uttryck av vilka några beskrivs mer utförligt nedan, men redovisningen gör inte anspråk på att vara fullständig.

1.3.1 Fysiskt våld

Fysiskt våld i nära relationer innebär att mannen river, biter, sparkar, bränner, örfilar, tar stryptag etc. för att uppnå kontroll över kvinnan och familjen (Holmberg & Enander 2004, s. 33). Fysiskt våld brukar definieras och mätas genom olika mätskalor och en av dessa är The Conflict Tactic

Scale som utvecklades av Straus (2007). Den s.k. CTS-metoden består av två delar av vilka den första (CTS2) mäter resonemang och förhandling, den fysiska misshandeln, den psykologiska aggressionen, följer av den fysiska skadan och sexuellt tvång av och med en partner. Den andra (CTSPC) mäter misshandel som barn har utsatts från föräldrarna. CTS har dock kritiserats för att de bland annat utgår från att våld regelmässigt förekommer i en konfliktsituation mellan kvinnan och mannen. Däremot finns inga empiriska bevis för att CTS har angett resultat av endast konfliktrelaterad våld (Straus 2007, s.193).

1.3.2 Psykiskt våld

Många våldsutsatta invandrarkvinnor upplever det psykiska våldet som värre än det fysiska. Det kan bestå av nedsättande ord eller sexistiska benämningar. Mannens extrema svartsjuka och ägandebegär orsakar kvinnans isolering med hjälp av olika medel, exempelvis genom att kontrollera varje steg hon tar, förbjuda henne all kontakt med kompisar, släkt och/eller att vara delaktig i olika sociala aktiviteter. Kvinnan saknar ofta tillgång till pengar, eftersom mannen tar ifrån alla hennes pengar eller övertyger henne att skriva på skuldbrev av olika slag. Hot och skrämsel förekommer där mannen hotar att skada kvinnan eller personer som står henne känslomässigt nära (Holmberg & Enander 2004, s. 32). Lenardt (2008) beskriver de psykiska kränkningarna som de mest kraftfulla verktyg en misshandlare kan använda för att kontrollera sin partner.

1.3.3 Frihetskränkningar

Ett annat vålduttryck är frihetskränkning. Med detta avses att kvinnan utsätts för upprepande våld av sin man eller sambo som hon bor eller har bott tillsammans med. Mannens våld ska ha kränkt kvinnans integritet och medvetet försöka skada hennes självkänsla (<http://www.ne.se/grov-kvinnofridskränkning>). Friheten berövas och kvinnan blir mer isolerad från samhället.

1.3.4 Hot

Mannen använder ofta vapen för att hota att skada kvinnan eller någon person som är viktig för henne, exempelvis hennes barn, föräldrar, syskon. Vissa gånger kan män hota med att de kommer att begå självmord om kvinnan lämnar dem. Bland par som har sitt ursprung från andra länder och där kvinnan har blivit utsatt för våld har det hänt att mannen har hotat med att få henne utvisad från Sverige om hon berättar om misshandeln för någon utomstående. Enligt 5 kap. 16 § utlänningslagen (SFS 2006:219) måste en anhörig med familjeanknytning vänta i två år innan hon eller han kan påräkna ett permanent uppehållstillstånd i Sverige, förutsatt att relationen fortfarande består. Denna bestämmelse brukar benämnas ”tvåårsregeln” och missgynnar invandrare kvinnor som kommer till Sverige och då blir misshandlade av sina män, eftersom de riskerar att utvisas vid polisanmälan

eller skilsmässa. I lagen finns en bestämmelse om att fortsatt uppehållstillstånd kan beviljas trots att förhållandet har upphört före tvåårsperiodens utgång om ”förhållandet har upphört främst på grund av att i förhållandet utlänningen, eller utlänningens barn, utsatts för våld eller för annan allvarlig kränkning av sin frihet eller frid” (SFS 2005:716, 5 kap. 16 § punkt 2 UtIL; se vidare statsrådet Billströms svar på interpellation i riksdagen, RD:s protokoll 2009/10:9).

1.3.5 Om s.k. hedersrelaterat våld

Med tanke på att min undersökning fokuserar på invandrarkvinnor är det viktigt att belysa hur starkt s.k. hedersrelaterat våld är i nära relationer. Begreppet hedersrelaterat våld är utifrån mitt perspektiv en social konstruktion i likhet med exempelvis invandrarkvinnor, eftersom vissa forskare och debattörer konsekvent anvisar kulturella skillnader som förklaringsgrund till hedersrelaterat våld och med en ensidig betoning på skillnader mellan ”vi och dom” (se t.ex. Schlytter et al. 2009), exempelvis mellan kristna och muslimer eller upplysta västerlänningar mot vissa oupplysta folkgrupper i tredje världen etc. (om olika perspektiv i denna fråga, se nedanstående delavsnitt). Min egen undersökning kommer inte att handla om hur olika etniciteter ser på problematiken ”miss-handlade invandrarkvinnor”, utan istället ta fasta på utmärkande egenskaper i kvinnans erfarenhet och reaktioner på våld. Det är viktigt att hålla i åtanke att starkt patriarkala familjer återfinns i alla samhällen, inte enbart i Mellanöstern eller till denna region angränsande länder.

Även i massmedier reproduceras bilden av hedersvåld med kulturella förtecken som förklaringsgrund. Kraft (2008) har vid en genomgång av 442 nyhetsartiklar om våld mot kvinnor och som under perioden juni 2002 och juni 2007 publicerades i fyra av landets största dagstidningar (*Dagens Nyheter, Svenska Dagbladet, Aftonbladet* och *Expressen*), kunnat visa att i samtliga artiklar om s.k. hedersrelaterat våld förklarades brottet med kultur och etnicitet medan artiklar om våld som utövats av etniskt svenskar förklarades med gärningsmannens personliga problem. Författaren konstaterar att ”det regelbundna omnämnandet av gärningsmannens och offrets *etnicitet* leder till att den får en slags förklaringsvärde i sig samt väcker associationer till andra, icke-svenska, kulturer. Våldet kan därför sägas få en kulturell karaktär; det är inte den avvikande individen som står i fokus utan en representant för en icke-svensk och patriarkalisk kultur” (Kraft 2008, s. 33).

Björktomta (2005) förmedlar en annan bild hedersrelaterat våld. Hon beskriver det som ett komplext pussel bestående av i varje fall fem pusselbitar: migrationsprocessen tillsammans med integrationsproblem, generationskonflikter, manlig överordning och kontroll av kvinnorna, värde- och normkonflikter och slutligen specifika problem och förutsättningar för varje enskild flicka och familj. *Migrationsprocessen* börjar redan när familjen har flyttat till Sverige tillsammans med integrationsproblem från det nya landet. Den starka patriarkala familjstrukturen symboliseras av en triangel där fadern står överst med familjens söner under honom. Kvinnorna befinner sig längst ned

och har inte samma status som familjens manliga medlemmar. När familjen har flyttat till Sverige börjar obalansen framträda i familjerollerna. Pappan behöver ofta längre tid att lära sig språket jämfört med barnen och kvinnan. För att kunna hantera rollförändringarna i familjen börjar kontrollen över kvinnorna och mannens överordning genom att begränsa kvinnornas sociala utrymme. Länder där den starka patriarkala strukturen är tydlig inom familjen kännetecknas av det kollektivistiska samhället. Familjen och släkten har större betydelse än varje enskild individ. När familjens barn växer upp i Sverige och börjar "försvenskas" uppstår kulturkrockar mellan generationerna i familjen. Barnen måste då anpassa sig till föräldrarnas och släktingarnas normer och värderingar, i annat fall bestraffas de. Samma problematik gäller också för gifta invandrarkvinnor. Den sista pusselbiten utgörs av det unikt individuella i varje enskilt ärende. Varje kvinna eller flicka är också en individ med egna styrkor, svagheter och speciella behov (ibid., s. 24). Hur begreppet hedersrelaterat våld förstås och förklaras är avgörande för hur insatserna för våldsutsatta invandrarkvinnor bör utformas av socialtjänsten och frivilligorganisationer.

Med exempel från irakiska Kurdistan hävdar Alinia (kommande) att "våldsutövande i namn av hedern" inte kan förstås och förklaras enbart med hänvisning till kön och sexualitet. Enligt Alinia är problemet betydligt mer komplext än så och handlar snarare om "kollektivt identitetsskapande, försvar av lokalsamhället och dess gränssättning inom ramen för en kontext som präglas av pågående krig, militarism, etnisk diskriminering, politisk repression, socioekonomisk marginalisering, statligt våld samt förekomsten av stam- och släktskapsstrukturer".

1.3.5.1 Olika perspektiv

I dagens samhälle finns olika perspektiv som konkurrerar om begreppet hedersrelaterat våld. Dessa forskningsperspektiv ger skilda förståelser för problematiken och poängterar svårigheten med att erbjuda den rätta hjälpen till våldsutsatta invandrarkvinnor.

Det första forskningsperspektivet förklarar hedersrelaterat våld genom att lyfta fram ett kulturideologiskt synsätt, dvs. "en analys av hedersvärderingar, var värderingarna kommer ifrån (geografiskt) samt hur de tar sig i uttryck i dagens Sverige" (NCK 2010, s. 25).

Schlytter (2004) beskriver socialtjänstens svagheter med att kunna erbjuda ett rättsligt stöd till unga kvinnor med invandrabakgrund, vilket hon anser beror på statens acceptans av etnokulturella gruppernas familjenormer. Lagstiftaren accepterar, enligt Schlytter, arrangerade äktenskap och ger en särskild prioritet åt bevarandet av familjens traditioner. Den unga kvinnans intresse har inte samma värde som familjens normer och värderingar och placeras därför i andra hand. Schlytter och Linell (2008) har i en senare studie analyserat fall av omhändertagande flickor med invandrabakgrund och kommit till slutsatsen att socialtjänsten uppvisar brister i sin hantering av dessa ärenden. I vissa fall omhändertas inte invandrarflickan, eftersom socialtjänsten har otillräckliga metoder och

instrument för att karaktärisera problemet som hedersrelaterat. Svagheten beror inte enbart på lagstiftningen, utan ”även i det sociala arbetes gängse synsätt och metoder” (Schlytter & Linell 2008, s.96).

När hedersrelaterat våld förklaras utifrån ett kulturalistiskt raster finns en påtaglig risk att minoritetsgrupper i Sverige stigmatiseras. Forskningen fokuserar på att åtgärda problem med hedersrelaterat våld. Zenia Hellgren och Barbara Hobson (2008) beskriver i sin artikel ”the case of honour killings in Sweden” hur invandrarorganisationer fick ta avstånd från våldet och försvara den egna kulturen mot olika angrepp. Efter mordet på Fadime hade kurdiska organisationer förnekat att det fanns ett samband mellan kurdisk kultur och hedersmord (Hellgren & Hobson 2008, s. 392). Familjer som härstammar från starkt patriarkala länder riskerar att bli betraktade som tillhörande en homogen grupp och blir därför stigmatiserade i Sverige (NCK 2010, s. 25).

Könsperspektiv utgör det andra forskningsperspektivet, och det fokuserar på mäns våld mot kvinnor som ett globalt strukturellt problem. Eva Lundgren (1991) beskriver våldsutsatta kvinnors olika strategier för att få våldet att upphöra. Strategin blir för våldsutsatta kvinnor ett sätt att överleva rent fysiskt. Kvinnorna internaliserar våldet genom att se det som ”en del i mannens könskonstituering och beskriver en motsvarande kvinnlig könskonstitueringsprocess – med underordning som företeckning” (Holmberg & Enander 2004, s.19). Hedersrelaterat våld är ett sätt för männen att kontrollera och begränsa kvinnors sexualitet (NCK 2010, s. 26). Därför finns det enligt många feministiska forskare *likheter* mellan olika former av patriarkalt våld, framhålls det i NCK:s forsknings- och kunskapsöversikt:

I synnerhet påpekas [av feministiska forskare] det problematiska med att våld mot kvinnor i västerländska sammanhang (med västerländska förövare) sällan ses som kulturellt betingat i samma utsträckning som våld mot kvinnor ur etniska minoriteter. (...) Heder, i synnerhet känslor av skam, spelar en stor roll även när det gäller mord på kvinnor bland majoritetsbefolkningen i västerländska länder. Såväl heder som skam har dock i samtida västerländska samhällen individualiserats eller kopplats till en mindre familjeenhet. (NCK 2010, s. 26)

Det tredje forskningsperspektivet utgörs av ett intersektionellt perspektiv. Detta perspektiv förklarar hedersrelaterat våld bortom kulturen och visar hur komplext det är. Begreppet *intersektionalitet* kommer ifrån verbet ”to intersect” som betyder genomskära eller genomkorsa. Det intersektionella perspektivet skiljer sig från dels det kulturella perspektivet vars fokus är en specifik hederskultur, dels från könsperspektivet vars fokus uteslutande är kön (NCK 2010, s.32). Statsvetare Maria Carbin (2010) analyserar i sin avhandling *Mellan tystnad och tal – flickor och hedersvåld i svensk offentligt politik* den politiska debatten om hedersmord med hjälp av postkolonial feministisk teori.

Den postkoloniala feministiska teori handlar om hur ”den andre härmar koloniserarens sätt, vanor och språk och framstår som likadan, men med en *viss skillnad*” (ibid., s. 27). Den Andra kvinna är i detta fall svenska flickor med utländsk bakgrund. Syftet med det postkoloniala feministiska perspektivet är att få en bild om hur västerländska kvinnor ser på den Andra kvinnan och samtidigt konstruera sig själva. Som forskare i postkoloniala studier är det också viktigt att inte glömma bort att uppmärksamma hur den Andra kvinna i sin tur betraktar västerländska kvinnor (ibid., s. 28).

1.4 Disposition

I uppsatsens första kapitel har ämnet introducerats och en bakgrund har getts för att läsaren ska få en första uppfattning om behovet av hjälp och stöd till våldsutsatta invandrarkvinnor i Kristianstads kommun. I det andra kapitlet presenteras mycket översiktligt kunskapsläget och där jag även belyser vissa forskningsresultat inom området. I kapitel tre redovisas olika teorier som jag har använt mig av för att tolka och analysera det empiriska materialet. Metod och metodologi presenteras i det fjärde kapitlet. I kapitel fem presenterar jag kortfattat fem aktörer i den lokala kontexten. I sjätte kapitlet redovisas en fallstudieberättelse av en våldsutsatt invandrarkvinna. Resultat och analys av materialet presenteras i sjunde kapitlet, följt av en avslutande diskussion med egna reflektioner och slutsatser i kapitel åtta.

2. Forsknings- och kunskapsläget om socialtjänstens insatser för våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund

Innan undersökningen påbörjades gjorde jag en forsknings- och kunskapsöversikt för att få en övergripande bild av forskningsläget inom området våld mot invandrarkvinnor. Den forskning och kunskap som är relevant för min studie presenteras här, men gör naturligtvis inte anspråk på att vara fullständig. Avsikten med denna översikt är att ge läsaren en grund att stå på inför den fortsatta läsningen av min studie.

Inledningsvis går jag igenom de kommunala myndigheternas stödinsatser i arbetet med dessa kvinnor. Därefter belyser jag effektiviteten och produktiviteten av de insatser som vänder sig till våldsdrabbade kvinnor, där en hög produktivitet från socialtjänstens sida inte nödvändigtvis också innebär att insatserna är effektiva utifrån den enskilda kvinnans egen uppfattning.

2.1 Socialarbetarens möte med våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund

En del av de invandrarkvinnor som bestämmer sig för att ta kontakt med socialtjänsten är osäkra på vilken hjälp de söker beroende vilken situation de befinner sig och vilken hjälp de kan få. Sociologerna Berit Andersson och Magnus Lundberg (2000) presenterar i sin studie hur invandrarkvinnors verklighet på många sätt liknar den som svensketniskt våldsutsatta kvinnor beskriver. Den enda skillnaden som lyfts fram – om än en mycket betydelsefull skillnad – är att invandrarkvinnornas berättelser genomsyras av en social problematik som baseras på det nya landets krav att leva i det nya samhället och de kulturella skillnader som framträder i Sverige jämfört med ursprungslandet. Kvinnorna berättar om sin ensamhet på grund av isoleringen i det nya landet, rädslan av att hamna utanför sin släkts nätverk efter att de har separerat från sin man, diskriminering, arbetslöshet och bidragsberoende. Männerna använder våld som en del i en maktutövning för att kunna kontrollera kvinnan och för att kunna behålla den starkt hierarkiska positionen i familjen även i det nya samhället. Andersson och Lundberg (2000) framhåller att våld *inte* kan förklaras och förstås endast med hänvisning till kulturella skillnader. Våld existerar bland olika samhällsklasser, hos personer med hög och låg utbildningsnivå inom samma land etc. Det våld som kvinnorna i studien beskriver är inte systematiskt och kontinuerligt pågående. Det fysiska våldet kopplas ihop med bekymmer och konflikter inom familjen och inträffar vid ett fåtal tillfällen. Kvinnornas berättelser om våld tolkas ofta av socialsekreterarna mer som ett uttryck för relationskonflikter än ett systematiskt och patriarkalt maktutövande från mannens sida.

Flera forskare betonar vikten av att samhällets insatser måste riktas samtidigt till såväl kvinnan,

mannen som släkten. Att hitta en balans mellan deras gamla normer och värderingar med det nya landets normer och värderingar kräver att hela familjen är delaktig som autonoma individer i ett kollektiv familj (Schlytter & Kanakura 2006, s. 7).

2.2 Stödinsatser från välfärdsapparaten

En bild av hjälpporganisationernas insatser som de uppfattades av utsatta kvinnor med invandrarbakgrund i Sverige redovisas i Lenardts (2008) undersökning. Kvinnorna uppskattade hjälpen som de hade fått i Sverige och att hjälpen var mycket mer omfattande än den som de skulle ha fått i deras respektive ursprungsländer. Utöver positiva synpunkterna fanns också kritiska uppfattningar. Socialsekreterarnas brist på förståelse saknades i vissa fall. Kvinnan uppfattade att samhällsautoriteter såg våldsutsatta invandrarkvinnor som ett stort besvär och att de koncentrerade sig på att hitta fel hos kvinnan.

Den byråkratiska delen tog ofta lång tid innan kvinnorna kunde få någon hjälp, vilket bidrog till att hon kände sig än mer maktlös och hjälplös. Den hjälp- och stödinsats som kvinnorna efterfrågade mest var en person med vilken de skulle kunna samtala om sin situation. En del kvinnor bestämde sig att lämna sin man, men efter att de hade fått beviljat skyddat boende och skyddad identitet blev de helt plötsligt ensamma med sina barn och med mängder av praktiska bestyr. Vissa kvinnor klarade inte av detta med följd att de återvände till sina män. Några av dessa praktiska ting handlade om att de behövde hjälp med att hitta en lägenhet, vissa gånger vara barnvakt åt barnen, ekonomiskt stöd, skydd mot mannen, juridisk hjälp med att få permanent uppehållstillstånd i Sverige etc.

Andersson och Lundberg (2000) lyfter i sin undersökning fram kvinnornas olika önskemål och förväntningar som de har under första mötet med socialsekreteraren. Handläggaren kan sätta in akuta insatser men som saknar långsiktig verkan. Produktiviteten är synlig från socialsekreterares sida men är inte effektiv för kvinnans del, vilket jag närmare belyser i avsnittet nedan. Det mest komplexa för myndigheter och andra aktörer i kvinnomisshandels ärenden är att kunna lyssna, bedöma och hantera individernas privata angelägenheter samt att ingripa för att förhindra allvarliga skador hos dem (Andersson & Lundberg 2000, s. 164).

2.3 Produktivitet och effektivitet

Eriksson och Karlsson (1998) beskriver två samhälleliga verksamheter, socialt arbete och social omsorg. Dessa verksamhetsområden har tillkommit genom politiska beslut för att fullgöra uppgifter inom välfärdssamhällets ram. Uppgifterna kan fullgöras med hjälp av en mängd insatser, exempelvis från socialsekreterarna, men också genom praktiskt inriktat socialt stöd och hjälp. Med begreppet *produktivitet* avses omfattningen av myndighetens utförda prestationer, dvs. produktivitet

är ett kvantitativt prestationsmått. I ett fall där socialsekreteraren har ett högt antal prestationer i relation till de resurser som har använts är produktiviteten hög. Myndigheterna kan vara produktiva genom att sätta in olika insatser, men det är inte en tillräcklig förutsättning för insatsernas effektivitet.

Att hjälpa en invandrarkvinna att lämna sin man och flytta till en annan ort är en insats som kräver mycket praktiskt arbete och tid från en socialsekreterare. Kvinnan hamnar på en ny ort och eftersom hon inte känner någon börjar hon isolera sig mer och mer. Socialförvaltningen har i ett sådant fall visserligen varit produktiv genom att erbjuda hjälp och stöd till kvinnan, men nackdelen enligt min mening är att insatserna inte har utformats efter kvinnas egna behov och önskemål.

3. Teoretiska utgångspunkter

Teorier som kan hjälpa oss att förstå orsakerna bakom våldsutsatta invandrarkvinnors handlingar och val är viktiga för att kunna analysera det empiriska materialet. Våld i nära relationer kan dock vara svårt att förstå genom att enbart luta sig mot ett enda teoretiskt perspektiv (Holmberg & Enander 2004).

3.1 Stigma

En våldsutsatt invandrarkvinna stämplas av sin familj och släkt för att hon inte tar sin mammaroll på tillräckligt allvar och att hon skämmer ut hela familjen och släkten. Det finns en mängd olika uppfattningar om och i så fall vilka ”egenskaper” som en våldsutsatt invandrarkvinna anses ha. Personen i fråga blir hela tiden bedömd utifrån sitt stigma ”invandrarkvinna”. Om stigma skriver Goffman (2001) bland annat följande:

Stigma som betyder märke eller sticksår är hämtat från antikens Grekland. Brottslingar och andra som avvek från det normala fick ett kroppsligt tecken som skars eller brändes in för att varna allmänheten för stigmates bärare på offentliga platser. Stigmatiseringen var både ett varningsmärke för allmänheten och ett straff. Samhället menade att alla stigmatiserade var socialt marginaliserade, kriminella eller förrädare. Koppling var stark mellan det kroppsliga märket och individens moraliska och kulturella status. (Goffman 2001, s. 11).

Goffman beskriver den avvikandes roll och identitet. Stigma är ett attribut och ett mönster som är djupt misskrediterande för en individ och tenderar att göra henne till det stigmat påvisar. I mötet med nya människor gör vi en bedömning och placerar in den andra individen. Om denne bär på socialt avvikande egenskaper eller ett avvikande utseende väljer vi ofta att kategorisera denne till att tillhöra ”de Andra”. Ofta betraktas denna individ som en utstött och ”onödig” person. Det är på det här sättet stigmatisering fungerar, som en social stämpling som säger att någon är annorlunda. Med stigmat klassificerar vi andra individers olika egenskaper som vi föreställer oss tillhöra den stigmatiserade individen (Goffman 2001, s. 13).

Det finns tre olika typer av stigma enligt Goffman (2001, s. 14–15). Han talar om kroppsliga stigmat som till exempel ett fysiskt handikapp, exempelvis missbildningar. Fläckar på den personliga karaktären är en annan typ av stigma och visar sig till exempel genom missbruk och viljesvaghet. ”Tribala” stigmat som inkluderar religion, etnicitet, klass och kön är den tredje typen av stigma. Ett stigma kan således vara både synligt och osynligt.

Eftersom stigmat inte alltid går att dölja måste individen lära sig att leva med sitt stigma och mer eller mindre dagligen konfronteras med olika fördomar i olika situationer som kan uppkomma;

vilket Goffman benämner misskrediterande situationer. När ett osynligt stigma går att dölja och individen inte behöver konfronteras med det i vardagen men då den stigmatiserade identiteten samtidigt riskerar hela tiden att bli avslöjad, är dessa människor enligt Goffman misskreditabla. Den som är misskreditabel väljer ofta att inte visa eller blotta sitt stigma för omgivningen, antingen man har lagt märke till det eller inte. Genom att dölja sitt stigma i sociala sammanhang flyter samvaron oftast mycket smidigare. Det är en form av anpassningsstrategi att undvika onödigt påfallande situationer i familjen. Våldsutsatta invandrarkvinnor kan skyla sin misshandel med hänvisning till ursprungslandets specifika kultur och traditioner.

Stigma ”föder” hos individerna ett behov att tillhöra samma grupp. Samhörigheten är stor eftersom personerna förstår varandra och behöver inte förklara sitt beteende för gruppens övriga medlemmar. Inom gruppen förstärks våldsutsatta invandrarkvinnors utsatthet genom vetskapen att deras män ”måste” bestraffa dem för att kunna bibehålla familjens goda status och anseende i samhället (Björktomta 2005, s. 18).

Goffman beskriver i sin bok *Jaget och maskerna* (2007) individernas agerande utifrån en scen och genom teatern. Det han lyfter fram är att varje individ har vissa hjälpmedel som denne kan använda sig av och vissa kulisser att gömma sig bakom. Dessa hjälpmedel kan utgöras av exempelvis individens kläder, smink och ett lämpligt språk för att passa in i sammanhanget, främre regionen (*frontstage*). Kulisserna är motsatsen: individen vill inte visa upp sina svagheter eller tillkortakommanden för utomstående, exempelvis när en person ska få gäster och dessförinnan städar sin bostad för att det ska se fint och pryligt ut. Det som värden eller värdinnan definierar som sin bakre region (*backstage*) städas upp för att under några timmar förevisas som deras främre region, därefter återgår den främre regionen till åter fungera som den bakre regionen. Under ett samtal mellan en våldsutsatt invandrarkvinna och en socialsekreterare kan det uppstå exempel på Goffmans beskrivning av frontstage och backstage. Den våldsutsatta invandrarkvinnan vill inte visa för socialsekreteraren att hennes äktenskap har problem och att hennes man misshandlar henne. Hon använder sig av olika hjälpmedel för att kunna presentera en så fin bild om familjen som möjligt. Modern pratar om familjens barn som är duktiga och kan sköta sig fint i skola och samhället och att modern är social, har många kompisar och försöker anpassa sig till det nya landet. I verkligheten är barnen väldigt isolerade från samhället har ofta hemsysslor som måste göras och modern saknar socialt nätverk och har inte styrkan att anmäla misshandeln.

3.2 Könsmaktsteori kontra tvivelaktig äktenskaplig handling

Könsmaktsteori eller normaliseringsprocess som det benämns av Eva Lundgren är en av de mest välkända teorier i Sverige inom forskningsfältet våld mot kvinnor. Lundgren är professor i sociologi

vid Uppsala universitet och har forskat kring mäns våld mot kvinnor (Lundgren 1991). I sin forskning använder hon begreppet ”våldets normaliseringsprocess”, dvs. ”den process i vilken våld blir ett normalt drag i vardagen och som leder fram till att våldet accepteras och försvaras” (Lundgren 1991, s. 3) Normaliseringsprocess fokusera på hur våldet upprätthålls. Våldet uppstår inte på grund av mannens bristande impuls kontroll, ty mannen är enligt Lundgren medveten om vad han gör. Lundgren(1991) hävdar att mannens beteende i hög grad är kontrollerat och syftar att visa vad det betyder att vara kvinna respektive man. Mannen gör det genom att sätta gränser och kontrollera hennes handlingsutrymme och tankar – kontrollerad isolering. Samtidigt som han ibland visar ömhet och ibland slår – kontroll genom växling mellan värme och våld. Kvinnan i sin tur väljer att anpassa sig för att våldet ska upphöra, men det utvecklas slutligen till en överlevnadsstrategi. Anpassningen innebär att kvinnan börjar skylla på sig själv för att hennes man slår henne och att han har rätt att göra det. Därigenom internaliseras våldet (Lundgren 1991). Lundgren är en av de sociologer i Sverige som utgår från ett feministiskt perspektiv, dvs. att våldet uppstår på grund av patriarkala strukturer i samhället (Kraft 2008, s. 16).

Margaretha Hydén (1995) har kritiserat Lundgrens teori om normaliseringsprocessen för att den inte tillräckligt tar hänsyn till olika samhällsliga, kulturella och sociala kontexter, och att Lundgren inte ger något utrymme för kvinnors motstånd. En kvinna kan inte lära sig att bli hjälplös och acceptera misshandeln som ett naturligt inslag i sitt liv, men hennes sätt att handla och försöka kontakta omvärlden kan feltolkas. Hydén ser våldets utgångspunkt – till skillnad från Lundgren – som en social process. Våldet är enligt Hydén inte strukturellt förankrat utifrån manligt och kvinnligt. Hydén förklarar våldet i nära relationer med att det är ett relationsdrama inom äktenskapet som består av tre faser: en förhistoria, en våldsakt och ett efterspel (Hydén 1995, s. 50). Våldet ändras över tid och har olika innebörder för varje enskild individ. För att kunna förstå fenomenet våld inom äktenskapet måste det ses som en helhet bestående av enskilda delar och i ett socialt sammanhang. Våldet blir synligt när händelsen har förklarats av kvinnans och mannen erfarenheter och tolkningar. Händelsen *narrativiseras*, dvs. får en mening och innebörd. Våldet ses aldrig som något normalt, men får alltså en mening och innebörd (Hydén 1995, s. 51–52). Hydén har enligt Holmberg och Enander (2004) i sin tur blivit kritiserad för att hon utgår från parets utsagor om gemensamt gräl och inte ser grälet som ett mönster i mannens kontrollerade. Hydén har även kritiserats för att ha intervjuat paren *tillsammans*, där hon har sammanfört och jämfällt mannen och kvinnan, något som kritikerna inte rekommenderar eftersom kvinnan är offer och mannen förövare. ”Det är kvinnornas utsagor som bör ses i ljuset av detta” (Holmberg & Enander 2004, s. 23–24). Begreppet normalisering kan således, enligt Holmberg och Enander ses som ”... den process vari den tvivelaktiga äktenskapliga handlingen successivt görs fullt möjligt” (ibid., s. 28).

4. Metod

I detta kapitel presenteras den metod som jag använt mig av i undersökningen. Jag kommer även redogöra för min förförståelse kring ämnet samt metodens förtjänster, begränsningar och vad den tillför. Urvalet av informanter kommer att presenteras samt hur intervjuerna har genomförts och hur data har bearbetats och analyserats. Kapitlet avslutas med reflektioner kring frågan om resultatets generaliserbarhet, reliabilitet och validitet samt vilka etiska forskningsprinciper som har varit vägledande i planeringen och genomförandet av studien.

4.1 Val av metod

I uppsatsen har jag valt att använda mig av en explorativ kvalitativ ansats för att få en djupare förståelse och kunskap om hur socialtjänsten och en frivilligorganisation har utformat sina hjälp- och stödinsatser för våldutsatta invandrarkvinnor och om dessa insatser överensstämmer med kvinnans egna önskemål och behov. Fokus i uppsatsen är således aktörernas inklusive kvinnans olika uppfattningar i dessa frågor.

Då min avsikt är att få en fördjupad kunskap om aktörernas syn på olika aspekter som rör temat våldutsatta invandrarkvinnor är det lämpligt att använda kvalitativa forskningsintervjuer, där syftet enligt Kvale (1997, s. 13) är ”att erhålla beskrivningar av den intervjuades livsvärld i syfte att tolka de beskrivna fenomenens mening”.

Jag har använt mig av semistrukturerade intervjuer för att ge informanterna större utrymme att utifrån sina egna erfarenheter delge mig sina berättelser, vilket skiljer en kvalitativ intervju med öppna frågor från en intervju med låsta svarsalternativ. Den semistrukturerade intervjun underlättar genom sin uppbyggnad en senare kodning och analys, då intervjufrågorna kan sorteras in under undersökningens frågeställningar. En av fördelarna med semistrukturerade intervjuer är flexibiliteten att ändra intervjumallen både under den enskilda intervjun och under forskningsprocessen (Kvale 1997, s. 125).

En begränsning med kvalitativa enskilda samtalsintervjuer är som jag ser det att urvalet respondenter av nödvändighet – på grund av tids- och resursbrist – blir för litet för att kunna generalisera resultatet, men detta uppvägs av den breda och fördjupade kunskap som kan erhållas. En annan begränsning som kan riktas mot valet av metod är att analysen av empirin *kan* påverkas av forskarens förförståelse (Holmberg & Enander 2004, s. 48). En forskare ska enligt sistnämnda författare lägga förförståelsen i byrålådan och börja forska med så öppna och nyfikna ögon som möjligt (ibid., s. 49). Jag har efter bästa förmåga försökt tillämpa denna princip under forskningsprocessen.

4.2 Genomförande av litteratursökning

Det nationella biblioteksdatasystemet LIBRIS, Kristianstad Högskolas egen databas OPAC och Kristianstad stadsbiblioteks OPAC har nyttjas för min litteratursökning. Jag har sökt litteratur på följande sökord: kvinnomisshandeln, våld mot kvinnor/violence against women, Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK), stöd för våldsutsatta kvinnor/invandrarkvinnor. Jag har även sökt litteratur om samtals- och intervjueteknik inför mina enskilda samtalsintervjuer.

4.3 Urval av informanter

Enligt den ursprungliga planeringen var det min avsikt att intervjua tre socialsekreterare, samordnaren från kvinnojouren, en anställd vid Familjehuset Näsby samt tre våldsutsatta invandrarkvinnor som är bosatta i Kristianstads kommun.

Jag inriktade mig på gruppen utredande socionomer och för att ytterligare avgränsa urvalet kontaktade jag en socionom på Mottagningsgruppen, en socionom på Barn- och ungdomsenheten och en på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen. För att kunna jämföra med andra kommunala och frivilliga organisationer valde jag också att intervjua en förskolelärare på Familjehuset Näsby och samordnaren på Kvinnojouren. Jag strävande efter att intervjua respondenterna på sin respektive arbetsplats för att minimera risken för att det som Kvale benämner *särskilda omständigheter* (Kvale 1997, s 89) skulle inverka på undersökningen.

Några av de saker som styrde mitt urval var tidsbristen - jag hade åtta veckor på mig att genomföra undersökningen. Mitt mål var att genomföra minst fem och helst åtta enskilda samtalsintervjuer, även om jag är medveten om att denna kvantitativa målsättning inte helt överensstämmer med grundidén i kvalitativ metod.

Under hösten 2009 gjorde jag min verksamhetsförlagda utbildning (VFU) på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen i Kristianstad. Jag tog kontakt med min VFU-arbetsplats och bokade en tid för att presentera mitt undersökningsområde. Efter mötet med två utvecklare som jobbar på socialförvaltningen respektive Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen fick jag positiv respons att de var intresserade av min undersökning och skulle hjälpa med rekrytering av respondenter, både socialsekreterare och våldsutsatta invandrarkvinnor. Efter en veckas tid fick jag namn på två socialsekreterare och en integrationssekreterare som ville bistå mig i rekryteringen av informanter till undersökningen. Jag skulle få telefonnummer till två våldsutsatta invandrarkvinnor från deras socialsekreterare, men där brast kommunikation och jag kom aldrig i kontakt med dessa kvinnor.

Efter den informationen fick jag leta efter våldsutsatta invandrarkvinnor i min närmaste umgängeskrets enligt den s.k. snöbollsmetoden (Esaiasson 2004, s. 212). En av mina bekanta som

har utländsk bakgrund och som hade varit utsatt för våld kunde tänka sig ställa upp för en intervju, men motsatte sig att intervjun spelades in. Med tanke på den enskilda samtalsintervjuns reliabilitet valde jag att inte intervjua den kvinnan. Den sista våldsutsatta invandrarkvinna som jag kom i kontakt, med hjälp från Familjehuset Näsby, hade fått mitt informationsbrev och samtyckte omgående att låta sig intervjuas – men hörde sedan aldrig av sig. Eftersom syftet med min undersökning var att kunna jämföra kommunala och en frivillig organisations uppfattningar om sitt arbete med våldsutsatta invandrarkvinnors egna erfarenheter av det stöd och hjälp som erbjuds i Kristianstads kommun, var det helt nödvändigt att kunna intervjua dessa senare kvinnor.

I december 2009 diskuterade socialförvaltningen och Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen att gemensamt ansöka om EU-medel för att organisera en ny enhet inom socialförvaltningen som skulle ha som målgrupp våldsutsatta invandrarkvinnor. Under min VFU-placering fick jag i uppdrag att genomföra en enskild samtalsintervju med en våldsutsatt invandrarkvinna för att efterhöra hennes uppfattning om insatserna och deras kvalitet, vad som hade varit bra respektive mindre bra. Av sekretesskäl har jag i denna uppsats givit henne det fingerade namnet ”Angelika”.

Samtidigt tog jag kontakt med samordnare på Kvinnojouren och ansvarig förskollärare på Familjehuset Näsby för att presentera mitt undersökningsområde. Båda var positiva och ville också delta i undersökningen. Alla intervjupersonerna fick ett informationsbrev med mina uppgifter, undersökningens syfte och frågeställningar samt på vilket sätt och var de enskilda samtalsintervjuerna skulle genomföras.

Det faktiska antalet intervjuade blev en socialsekreterare på Mottagningsgruppen, en socialsekreterare på Barn- och ungdomsenheten, en integrationssekreterare på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen, en förskolelärare på Familjehuset Näsby samt samordnaren på den ideellt drivna Kvinnojouren. Alla intervjuer utfördes på intervjupersonernas arbetsplats. Intervjupersonerna bestod av kvinnor i varierande åldern, med olika bakgrund och lång erfarenhet inom socialt arbete. Två av intervjupersonerna hade bott i länder med en stark patriarkal struktur och var själva gifta med män födda utomlands. Intervjupersonerna gav informerat samtycke under de enskilda intervjusamtalen om presentationen av deras arbetsplats samt yrke, även om detta skulle leda till deras avidentifiering.

Rekrytering av våldsutsatta invandrarkvinnor var svårt av flera skäl. Kvinnor med en annan invandrarbakgrund som har varit utsatta för våld har ofta skyddad identitet och skyddat boende(SFS1998:204). Kvinnorna placeras i andra kommuner och endast socialsekreteraren kan komma i kontakt med dem. Många gånger krävs lång tid för att kvinnorna ska kunna bearbeta våldets konsekvenser. Eftersom jag begränsade mig till att intervjua våldsutsatta invandrarkvinnor som inte befann sig i uppbrottsprocess blev det ännu svårare att rekrytera intervjupersoner.

4.4 Tillvägagångssätt

Jag utformade ett informationsbrev som överlämnades samt skickades via e-post till en utvecklare på socialförvaltningen och en utvecklare på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen. På Familjehuset Näsby och Kvinnojouren i Kristianstad överlämnade jag informationsbrevet personligen. Informationsbrevet innehöll en presentation av mig, uppsatsens syfte samt en kortfattad information om de forskningsetiska principer som undersökningen vilade på (se vidare avsnitt 4.6 nedan). Vidare informerades intervjupersonerna om att de skulle få ta del av den färdiga uppsatsen efter att den slutgiltigt godkänts av Högskolan Kristianstad.

Efter en veckas tid fick jag namn, e-postadress och telefonnummer till tre socialsekreterare på de två kommunala förvaltningarna. Jag tog kontakt via e-post för tids- och platsbokning samt skickade över informationsbrevet till dem via e-post. Familjehuset Näsby och Kvinnojouren kontaktade jag per telefon.

Intervjuerna har genomförts på respektive respondents arbetsplats, med undantag för den våldsutsatta kvinnan där intervjun genomfördes på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen. Varje enskild samtalsintervju beräknas ha uppgått till cirka 90 minuter. De enskilda samtalsintervjuerna har spelats in på digital diktafon och sedan skrivits ut ordagrant och i sin helhet. Eftersom jag inte gör någon konversationsanalys har jag inte exempelvis angivit pausernas längd under intervjuens gång, och jag har också redigerat bort ovidkommande upprepande ord eller ljud som exempelvis ”hm”, ”va” etc. för att det ska bli lättare att läsa igenom och tolka intervjun men också för att det ska underlätta för läsaren att ta det av olika utdrag ur intervjuerna. Vid transkriberingen har informanternas namn aidentifierats och de har istället givits fingerade namn som jag även använder mig när jag i uppsatsen refererar till dem eller återger citat ur intervjuerna. När jag återger direkta citat från intervjuerna har jag använt mig av s.k. talspråksmarkörer (”dom”, ”mej”, ”sej”, ”säja” etc.) för att markera skillnaden i förhållande till skriftspråket och för att understryka talspråkets autenticitet.

Intervjun med den våldsutsatta invandrarkvinnan har karaktären av en fallberättelse. Syftet med denna intervju var att samla in information om ”Angelikas” egen upplevelse av den hjälp och stöd hon fick från socialförvaltningen efter att hon hade anmält sin make. Som framgår ovan under avsnitt 4.3 genomfördes denna intervju under min VFU-placering. Förvaltningen valde oss socionomstudenter, eftersom vi normalt sett inte jobbade hos kommunen och därför var mer oberoende. Efter samtal med den andra kandidaten bestämdes att jag skulle utföra samtalsintervjun med Angelika, där intervjun bestod av semistrukturerade frågor (bilaga 3). Intervjun beräknas ha uppgått till cirka 90 minuter och genomfördes på Integrations- och arbetsmarknads förvaltning i

Kristianstad. Jag fick telefonnummer av utvecklaren för att kontakta Angelika och boka en tid. Angelika var väldigt lugn och ville gärna berätta om sin livssituation. Under samtalet berättade hon om vikten av stöd och hjälp från välfärdssystemet för att kunna hjälpa våldsutsatta invandrarkvinnor att anmäla sina män. Eftersom ingen bandspelare användes under samtalet är reliabiliteten lägre jämfört med övriga intervjuer i denna undersökning.

4.5 Undersökningens reliabilitet och validitet

Reliabilitet (tillförlitlighet) och validitet (giltighet) har ett visst förhållande som gör att det inte går att fokusera endast på det ena och utesluta det andra. Patel och Davidsson (2003) pekar på att reliabilitet ”handlar om hur väl instrumentet motstår slumpinflytande av olika slag” (ibid. s.100). Hög reliabilitet innebär att mätningarna är korrekt gjorda och att upprepade oberoende mätningar skulle ge samma resultat (Johannesen & Tufte 2003), även om detta resonemang inte direkt kan appliceras på undersökningar som genomförs enligt kvalitativ metod.

Sociologen Katarina Jacobsson (2008) anser att begreppsparet validitet–reliabilitet har inneburit ”en stor vända” för många forskare som arbetar med kvalitativ metod, eftersom begreppen vanligtvis ”uppfattas (...) i enlighet med en kvantitativ och positivistisk tradition” (s. 165). Tillförlitligheten i en studie med kvalitativ ansats kan allmänt sett påverkas av hur intervjuaren ställer sina frågor och uppträder under intervjun. Det kan finnas en risk att omedvetet ställa ledande frågor som inverkar på svaren, men också att vara onödigt provocerande vilket kan skapa en dålig samtalsatmosfär och bygga upp en negativ spänning mellan intervjuperson och intervjuare (Kvale 1997, s. 213).

Validitet innebär att forskaren verkligen undersöker det som avses att undersöka. Eftersom kvalitativa metoder tar sikte på undersökningar av icke kvantifierbara fenomen, exempelvis människors upplevelser och uppfattningar, kan det naturligtvis vara svårt att avgöra om intervjupersoner ger uttryck för sina *verkliga* uppfattningar eller ej. En annan aspekt är att med tanke på att en kvalitativ undersökning är explorativ kan syftet och frågeställningar förändras i takt med att forskningsprocessen fortskrider. Hög reliabilitet är en förutsättning för hög validitet, eftersom dessa påverkar varandra ömsesidigt (Patel & Davidsson 2003, s. 99). I denna studie har jag i intervjuerna främst fokuserat på socialsekreterarnas och frivilligarbetarens kunskaper om insatserna utformning till våldsutsatta invandrarkvinnor respektive den intervjuade kvinnans syn på dessa insatser.

I min undersökning fick socialsekreterarna och frivilligarbetaren besvara liknade frågor utifrån samma intervjuguide. Under varje intervju har jag dock ställt särskilt anpassade följdfrågor vilket ökar undersökningens reliabilitet, eftersom oklarheter till viss del kan undanröjas med hjälp av följdfrågor under intervjuens gång. Intervjuerna har inspelats på band och därefter transkriberats i sin

helhet, vilket också har ökat studiens tillförlitlighet jämfört med om jag enbart skulle ha gjort minnesanteckningar under intervjuens gång (Patel & Davidsson 2003, s. 101).

4.6 Forskningsetiska överväganden

Forskningsetiska principer ska genomsyra hela forskningsprocessen och inte enbart i något enstaka stadium av denna process. Forskaren ska informera sina undersökningspersoner om uppsatsens syfte, hur intervjun ska genomföras, fördelar och risker med att delta och om frivillig deltagande. Mina informanter informerades innan intervjun om uppsatsens syfte (s.k. informerat samtycke), både skriftligen och muntligen i direkt anslutning till varje intervjutillfälle. I den skriftliga informationen klargjordes att medverkan i min studie var helt frivilligt, att informanten när som helst kunde avbryta sin medverkan och avgöra om hon ville avstå från att besvara vissa frågor under intervjun samt att allt inspelat material och intervjuutskrift skulle förstöras efter det att uppsatsen slutgiltigt har godkänts av examinatorn vid Högskolan Kristianstad (se bilaga 1).

Robson (2002, s. 70) beskriver hur viktigt det är med medvetna etiska övervägandena i förhållande till vissa grupper, exempelvis handikappade, barn etc. I undersökningen har jag som framgår ovan intervjuat dels professionella från socialtjänsten och frivilligarbetare som kommer i kontakt med våldsutsatta invandrarkvinnor, dels en invandrarkvinna.

Våldsutsatta kvinnor kan vara exempel på just informanter där det av intervjuaren krävs en hög grad av etisk medvetenhet men också empatisk inlevelseförmåga. Det kan vara svårt att ens få till stånd en intervju. En av de kvinnor som skulle intervjuas avböjde när informerades om att samtalet skulle spelas in på band. Hon var rädd för hur det skulle kunna påverka hennes skyddade identitet. Samtidigt var hon rädd för att intervjun skulle återuppväcka negativa känslor från det förflutna.

Att delta i en undersökning kan medföra vissa risker. Som forskare ska man sträva efter att minimera risken så att intervjupersoner inte tar skada av undersökningsresultatet. Samtidigt ska forskaren vara medveten om sin roll och undvika att identifiera sig med sina intervjupersoner och på det sättet förlora sitt kritiska perspektiv (Kvale 1997, s. 112).

5. Fem aktörer med kontakt med våldsutsatta invandrarkvinnor

I detta kapitel presenteras kort de fem aktörer som kommer i kontakt med våldsutsatta invandrarkvinnor:

- Mottagningsgruppen vid Socialförvaltningen i Kristianstad
- Barn- och ungdomsenheten vid Socialförvaltningen i Kristianstad
- Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen
- Familjehuset Näsby
- Kvinnojouren

Syftet med presentationen är att läsaren ska få en helhetssyn och uppfattning om hur aktörerna organiserar sitt arbete gentemot målgruppen. Vardera en person hos varje aktör har intervjuats. Kapitlet avslutas med en diskussion om likheter och olikheter mellan dessa aktörer.

5.1 Mottagningsgruppen

Socialförvaltningen i Kristianstad är uppdelad i tre enheter: vuxenvårdsenhet, försörjnings- och rehabiliteringsenhet samt barn och ungdomsenhet.

Vuxenvårdsenheten arbetar med vuxna missbrukare, psykiskt funktionshindrade och personer med annan social problematik. Till verksamheten hör också enheter och funktioner som Lönnen, Tyggårdsgruppen, Personliga ombud, Arbetsbasen, Solrosen, Familjerådgivningen och Kriscentrum. Samtalsstöd och skyddat boende tillhandahålls genom Boendebasen och Trappan.

Försörjnings- och rehabiliteringsenheten handlägger ärenden med ekonomiskt bistånd, boendefrågor, tillståndsgivning och tillsyn när det gäller serveringsärenden, skuldsanering och ekonomiskt rådgivning samt handlägger akuta och nytillkomna ärende. Enheten är i sin tur funktionsindeldad i nio arbetsgrupper av vilka Mottagningsgruppen är den som är mest relevant och aktuell i min undersökning, eftersom en av socialsekreterarna som intervjuades tjänstgör vid denna grupp. Mottagningsgruppen arbetar med att informera enskilda och grupper om socialtjänsten i stort och om Socialförvaltningen i Kristianstad. Personer med olika sociala problem hänvisas till Mottagningsgruppen, där en utredning görs för att bedöma om stödinsatser ska sättas in. Gruppen fungerar som en sluss där nya ärende aktualiseras hela tiden. Socialsekreteraren ”Annelie”, som arbetar på Mottagningsgruppen, berättar att det är sällsynt att de har fortsatt kontakt med en våldsutsatt invandrarkvinna, eftersom barn finns med i bilden och ärendet flyttas vidare till barn- och ungdomsenheten och föräldrarna hänvisas till olika insatser som Kriscentrum. Dessa sällsynta

tillfällena handlar oftast om våldsutsatta invandrarkvinnor som har haft kontakt med mottagningsgruppen i början och som har svårt att berätta deras historia till en ny socialsekreterare. Kvinnan fortsätter då ha kontakt med mottagningsgruppen och barnen har sin egen barnhandläggare på Barn- och ungdomsenheten.

5.2 Barn- och ungdomsenheten

Barn- och ungdomsenheten handlägger ansökningar och anmälningar om barn som far illa, öppenvårdsbehandling, familjerättsärenden, viss social hemhjälp, placering av barn och ungdomar till behandlingshem eller familjehem, rekrytera och stödja familjehem, kontaktpersoner och stödfamiljer. Enheten ger stöd och handledning till barnhälsovård, barnomsorg och skola när det gäller barn som misstänks fara illa.

Enheten består av ett antal funktionsindelade arbetsgrupper, däribland stöd- och utredningsgruppen och Familjehuset Näsby. I det följande presenteras närmare stöd- och utredningsgruppen som är den grupp som jag har varit i kontakt med inom ramen för denna studie. Familjehuset Näsby har också tillhört en av mina informanter, vars verksamhet presenteras lite mer ingående längre fram i detta kapitel.

Stöd- och utredningsgruppen arbetar med ansökningar och anmälningar om barn far illa. Anmälningar kan initieras från olika aktörer, exempelvis skolan, sjukvården, allmänheten etc. (jfr anmälningsplikten enligt 14 kap. 1 § SoL). Gruppens skyldighet är att göra en förhandsbedömning om barn far illa enligt lagens kriterier och därför behöver skydd. ”Erika” som arbetar som barn- och ungdomshandläggare på socialförvaltningen berättar att socialförvaltningen arbetar mycket med invandrargruppen i denna typ av frågor, som enligt informanten har en kontinuerlig kontakt med föräldrar och deras barn. Invandrargruppen tillhör numera Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen. Om föräldrar inte kan behärska svenska språket används tolk. Stöd- och utredningsgruppen kommer i kontakt med barn som har varit vittne till våld mellan föräldrar eller själv blivit misshandlad av en förälder. Våldsutsatta invandrarkvinnor berättar om sin situation under barnens utredning av stöd- och utredningsgruppen (Socialförvaltningens verksamhetsberättelse 2009).

5.3 Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen

Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen i Kristianstad är en relativt nybildad förvaltning. Innan var integrationsgruppen en del av socialförvaltningen men i oktober 2007 flyttade gruppen till nya lokaler och numera tillhör den Integrations- och arbetsmarknadsnämnden. Denna förvaltning består av fyra avdelningar: centralförvaltning, arbete och utbildning, svenska för invandrare (SFI)

samt introduktion och matchning. Den senare avdelningen består i sin tur av fyra arbetsgrupper, däribland integrationsgruppen.

Min tredje informant, ”Cecilia”, arbetar numera som integrationskonsult vid introduktionsgruppen, som arbetar med att ta emot och introducera nyanlända flyktingar enligt avtal mellan kommunen och Migrationsverket. Nyanlända flyktingar är de som har fått permanent uppehållstillstånd (PUT) eller tillfälligt uppehållstillstånd (TUT) i landet och som har bott här i högst tre år från och med första kommunplaceringen (SFS 2006:219). Introduktionsgruppen arbetar med att motivera nyanlända till delaktighet och självförsörjning utifrån individens villkor inom introduktionsperioden. Introduktionsperioden är tre år från och med första kommunplacering i Sverige. Introduktionsgruppen upprättar och följer upp individuella introduktionsplaner, exempelvis svenska för invandrare, fattar beslut om introduktionsersättning (SFS 1992:1068) och är uppmärksamma på eventuella hälsoproblem för hänvisning till rätt instans. Introduktionsgruppen samarbetar och samverkar med externa och interna aktörer för att kunna vara till stöd för nyanländas integrationsprocess.

5.4 Familjehuset Näsby

Familjehuset Näsby är en familjecentral där barnavårdcentralen, barnmorskemottagning, socialrådgivning och den öppna förskolan samarbetar under samma tak. Familjehuset är lokaliserat i bostadsområdet Gamlegården. Gamlegården är belägen fyra kilometer nordväst från Kristianstads centrum. En större del av familjerna som är bosatta på Gamlegården är arbetslösa, socialbidragstagare och med utländsk bakgrund än kommunen i sin helhet. Familjehuset kan erbjuda stöd när det gäller frågor som rör barn och föräldraskap, om barnens rättigheter i samhället, att delta i olika föräldrautbildningar samt hjälp för barnfamiljer med förskolebarn.

Barnavårdcentralen arbetar med förebyggande hälsovård för barn upp till sex år. Verksamheten erbjuder babycafé för alla de nyblivna mödrarna med sina barn. Mödravårdspsykolog är också kopplat till barnavårdscentralen dit mammorna kan vända sig till. Barnmorskemottagningen ansvarar för graviditetstest, preventivmedel, gynekologisk undersökning och mödrahälsovård.

Den socialrådgivning som finns på familjehuset tillhör organisatoriskt socialförvaltningen. Socionomen som tjänstgör på socialrådgivningen har ingen myndighetsutövning. Ingen dokumentation görs om någon vill ha hjälp av socialrådgivningen.

På familjehusets öppna förskola kan det komma familjer och föräldrar med barn upp till sex år samt gravida kvinnor. ”Dagmar” som arbetar på Familjehuset Näsby berättar att familjer ofta har barn som är äldre än sex år, men även då är de välkomna till verksamheten. ”Vi har inga strikta åldersgränser hos barn”, berättar hon. Familjehusets syfte är förebyggande, hälsobringande och att det ska skapa relationer mellan föräldrar och olika aktörer. Många nyanlända kvinnor besöker dagligen familjehuset för att kunna växla erfarenheter med andra kvinnor som har bott i Sverige

under längre tid (Socialförvaltningens verksamhetsberättelse 2009).

Lindskov (2010) beskriver Familjehuset Näsby som en mötesplats där familjerna erbjuds olika former av stödinsatser. Verksamheten uppfattas av föräldrarna med stor trygghet till personal och som leder till att familjerna vid utsatta situationer uppsöker Familjehuset för stöd och rådgivning. Familjehuset som helhet, bildad efter ett samarbete mellan de olika basverksamheterna, har att erbjuda mer till familjerna i området än vad de enskilda verksamheterna kunde göra i den tidigare organisationsformen.

5.5 Kvinnojouren

Kristianstads Kvinnojours verksamhetsberättelse beskriver organisationen som en ideell förening. Kvinnojouren uppger att man arbetar ur ett kvinnoperspektiv som präglas av respekt för alla människors lika värde, socialt ansvar, hederlighet och öppenhet. Föreningen bildades i maj 1999 och jourverksamheten startade i oktober 1999. Föreningen är medlem i Sveriges Kvinnojours Riksförbund (SKR). År 2009 fanns det 154 medlemmar av vilka för övrigt 37 är män.

Kontoret är bemannat med ideellt arbetande jourkvinnor/jourmän alla dagar i veckan under i princip kontorstid. Min informant "Birgitta" är samordnare på kvinnojouren. Verksamheten har under 2009 kommit i kontakt med 188 nya fall och 355 fall med flergångskontakter. Jouren har kontakt med andra kvinnojouren i landet om en kvinna måste söka skyddat boende i en annan ort. Åldersgruppen som är överrepresenterad är mellan 19 och 49 år. Birgitta berättar att invandrarkvinnor som söker hjälp hos kvinnojouren i Kristianstad inte är så många jämfört med svensketniskt våldsutsatta kvinnor, men procentuellt sett är kvinnor med utländsk bakgrund överrepresenterade. Kvinnojouren har haft kontakt med våldsutsatta kvinnor och deras barn från 29 olika länder under år 2009.

5.6 Likheter och skillnader mellan aktörerna

De myndigheter som jag kom i kontakt med visade många likheter när det gäller handlägningsarbete. Ärendens insatser styrdes tydligt av befintlig lagstiftning. Även om socialsekreterarna ville göra mycket mer än så hävdade man att det fanns brist på tid och resurser. En annan likhet mellan alla aktörer, inklusive kvinnojouren, är att kvinnan beviljas ett skyddat boende även om det inte finns någon polisanmälan.

Skillnaderna mellan myndigheterna och frivilligorganisationen (kvinnojouren) är många. Kvinnojouren kan erbjuda våldsutsatta invandrarkvinnor och svensketniska kvinnor den extra tid som kvinnorna behöver för att berätta mer om sin situation, något som socialsekreterarna inte har möjlighet till på grund av tidsbrist. Kvinnojourens lokal är mer hembonad och ger en känsla av

trygghet för dessa kvinnor och deras barn. I många fall har invandrarkvinnor som kommit från krigsdrabbade länder förlorat tilliten till myndighetsfären, vilket i den svenska kontexten försvårar för kvinnorna att kunna öppna sig och ge myndighetspersoner information om misshandeln.

Skillnaderna på individuell nivå är också påtagliga mellan de fem aktörerna. Vissa personer är mycket engagerade i frågor som specifikt gäller våldsutsatta invandrarkvinnor medan andra är mer försiktiga för att inte stigmatisera gruppen invandrarkvinnor. Den personliga kulturkompetensen varierar stort mellan de fem informanterna. Några har skaffat sig kunskap genom sitt arbete och egna erfarenheter. Andra har fått kunskapen genom sitt ursprung i andra länder eller att de har bott utomlands i många år.

6. Om en våldsutsatt invandrarkvinna – en fallberättelse

Intervjun med den aktuella kvinnan genomfördes vintern 2009 och har karaktären av en fallberättelse. Jag har, som framgår av avsnitt 4.4, valt att i denna uppsats ge henne det fingerade namnet ”Angelika”. Det bör observeras att det *inte* rör sig om en fallstudie, där en forskare eller grupp av forskare snarare genom metodtriangulering försöker ringa in en viss social företeelse (Yin 2007), exempelvis segregationens uttryck i ett svenskglest eller svensktätt bostadsområde. En fallstudie kan i så fall bland annat utgöras av enskilda fallberättelser.

Angelika migrerade från ett annat land som jag har valt att inte ange, eftersom det inte är relevant utifrån undersökningens syfte. I intervjun berättade hon om sin tidigare livssituation och vilken hjälp hon ansåg sig ha fått från socialförvaltningen respektive andra aktörer i Kristianstads kommun. Angelika är i 55-årsåldern och flyttade under 1990-talet med sina barn till sin man som redan tidigare hade flyttat till Sverige. Hon berättar om sin situation och hur det såg ut när hon kom till Sverige. Hon beskriver att hon var rädd, eftersom det var första gången hon lämnade sitt ursprungsland. Det kändes svårt att komma till ett land som man inte kände till. Hon och hennes barn fick flytta mycket när hon väl var i Sverige på grund av att familjen var inneboende hos släktingar och var tvungna att flytta för att inte vara en börda för sina släktingar. Angelika upplevde det som oerhört krävande både fysiskt och psykiskt för henne och barnen. Den nya miljön ställde nya krav på familjen och speciellt på Angelika som var tvungen att dölja sin misshandel för utomstående.

De myndigheter som Angelika har haft kontakt med är sjukvården och socialtjänsten. Inom socialtjänsten har hon haft kontakt med flera olika tjänstemän samtidigt: en socialsekreterare, en barnhandläggare och en kontaktperson. De insatser som hon har erhållit via socialtjänsten är familjebehandling och deltagande i dagverksamheter i syfte att minska sin isolering och för att öka kunskapen om det svenska samhället.

I mina minnesanteckningar från intervjun har jag noterat att ”första gången hon berättade om sin mans häftiga humör för någon utomstående var för sin läkare”. Vid detta tillfälle var Angelika ännu inte bosatt i Kristianstad. Läkaren förklarade att han inte kunde hjälpa henne, eftersom han ansåg att hennes man själv skulle söka hjälp för att få medicin som kunde mildra mannens aggressiva humör. Angelika blev besviken på läkaren eftersom han inte självmant gick vidare och gjorde en anmälan till socialförvaltning, så att hon skulle slippa att göra det själv. Angelika hade stora förväntningar på att läkaren skulle kunna hjälpa henne, men efter

det mötet hade hennes förtroende för honom eller någon annan som jobbar inom sjukvården försvagats.

Kontakten med socialtjänsten initierades efter en anonym anmälan om att hennes barn for illa vilket ledde till att socialförvaltningen gjorde ett hembesök. Hon berättade inte för socialsekreteraren om hur det egentligen stod till med hennes barn, utan uppgav istället att allt var frid och fröjd. Vid intervjun med mig förklarar Angelika att hon valde att göra detta på grund av att hon helt enkelt var rädd för sin man. Socialtjänsten misstrodde dock hennes försäkran och gjorde ett förnyat hembesök, men inte heller denna gång berättade Angelika om det våld som hon utsattes för. Hon försäkrade återigen att allting var bra. Efter en ny anonym anmälan till socialförvaltningen kallades båda föräldrarna och samtliga barn till socialtjänsten där en socialsekreterare fick ta del av deras respektive version. Först vid detta tillfälle berättade hon allt för socialsekreteraren när de satt ensamma i ett rum på socialförvaltning. Anledningen till att hon nu öppet berättade om situationen där hemma var att hon trodde att något av hennes barn redan hade berättat under tiden de satt tillsammans med barnhandläggaren om hur de hade det hemma. Angelika ville tro på det och därför började hon också berätta om sin livssituation och om hur hennes man misshandlade både henne och barnen.

Angelika hade för socialsekreteraren förklarat att hon inte vågade flytta från sin man med risk för att han skulle döda henne och lämna hennes barn utan mamma. Socialsekreteraren informerade henne om möjligheten att få skyddad identitet och att man kan bo på hemlig adress. Hon valde att berätta för sina äldsta barn om denna möjlighet. Vid min intervju med Angelika var hon kritisk till att de fick dålig information om vilken dag de skulle flytta till boendet. En dag var hela familjen kallad till ett möte på socialtjänsten där det också fanns civila poliser. Medan hon och barnen packade ihop sina tillhörigheter i lägenheten var mannen kvar på socialförvaltningen. Hon och barnen transporterades iväg till hemlig ort. Socialförvaltningen hade hjälpt henne med bostad, hade köpt mat under första tiden då Angelika inte vågade gå ut från bostaden och att barnen skulle börja i en ny skola. Hon var dock hela tiden rädd för att hennes man skulle hitta dem.

En kontaktperson tillsammans med Angelika hanterade pengar för hennes och barnens uppehälle. Angelika berättar, att hon inte var kapabel till att hantera familjens ekonomi just då och behövde hjälp med det. Hon hade även tillgång till en person som har hjälpt henne med barnen och med andra praktiska göromål, exempelvis att följa med henne till affären och handla och liknande saker. Angelika var rädd för sin man även om hon och barnen hade flyttat långt ifrån honom. Hennes största rädsla var inte själva misshandeln, utan att han eller någon släkting kunde mörda henne och lämna barnen själva. Nu efteråt upplever hon att

socialtjänsten har hjälpt henne med allt som hon behövde. Hon berättar att socialsekreterarna kom och hälsade på och såg till att hon hade det bra. Angelika har svårt att nämna något negativt i sin kontakt med socialtjänsten, förutom att hon tyckte att det var jobbigt att flytta utan att på förhand veta exakt datum för flytten, men hon tror att detta mest berodde på den ständiga rädslan. Angelika anser nu i efterhand att socialtjänsten har bistått henne och barnen så mycket det är möjligt att göra.

Under tiden som hon levde med skyddad identitet hade hon behov av tolk i de flesta sammanhang, men med tiden blev hennes svenska bättre och idag klarar hon sig utan tolk. I kontakter med tolk upplevde hon det som positivt att man inte kände tolken och framför allt att det inte fanns någon personlig relation med denne. Angelika ville inte ha någon tolk som hon kände sedan tidigare och hon ville helst inte ha samma tolk. Hon har upplevt att det har varit svårt att uttrycka sina känslor på svenska, men hon tycker även att det har varit svårt att prata känslor via tolk. Angelika tycker att det var bra att socialtjänsten förstod mycket, trots att hon i början inte hade varit öppen om sin och barnens utsatta livssituation. Hon anser att det var bra att socialtjänsten inte gav upp utan fortsatte att kalla henne till olika möten.

Angelika förklarar att hon nu vet att man måste våga säga till när man behöver hjälp från samhällets sida, men det är svårt när man är rädd. Angelika tycker att det är bra med systemet med anonyma anmälningar, eftersom hon tror att många kvinnor i hennes situation inte vågar anmäla själva. Angelika pratar också om skillnaden med att vara utsatt för våld i sitt ursprungsland och i ett för henne främmande land. I ursprungslandet tyckte hon att våldet var endast en sak som hände i hemmet och att hon kunde hantera det. Men i Sverige ställdes ännu flera krav på henne som hon inte orkade med och blev mer och mer sjuk. Dessa krav var det nya språket, en ny mentalitet om hur man ska leva, uppfostra sina barn etc.

Idag lever Angelika utan skyddad identitet. Hon har träffat sin exmake som har gift om sig och skaffat ny familj. Den före detta maken och hans nya familj bor i en helt annan kommun. Angelika berättar att hon har flyttat till en mindre lägenhet, eftersom hennes barn har blivit vuxna och flyttat hemifrån. Hon tycker att hon vissa dagar mår bra men andra dagar mår hon dåligt. Angelika har fortfarande fysiska och psykiska problem, då hon lätt blir rädd och isolerar sig i lägenheten. De dagarna hon mår bra har hon kontakt med sina få kompisar, vissa av dem har också varit utsatta för våld. Stöd som har erbjudits till henne var mer än hon hade förväntat sig, men hon påpekar att det ändå finns invandrarkvinnor som blir utsatta för våld av sina män och inte vågar anmäla händelsen.

7. Resultat och analys

I detta kapitel presenteras resultatet och min analys av intervjustudien. Jag har valt att kontrastera ”hjälparnas” olika uppfattningar om sina insatser för våldsutsatta invandrarkvinnor mot den intervjuade kvinnans egen syn och erfarenheter av hjälpsystemet och dess åtgärder. I vissa fall finns det inbördes skillnader mellan socialtjänstens informanter och detta diskuteras då under varje delavsnitt. Intervjupersonerna har givits fingerade namn.

- ”Annelie” arbetar på socialförvaltningens mottagningsgrupp
- ”Barbro” arbetar på Kvinnojouren som drivs av en frivilligorganisation
- ”Cecilia” arbetar på Integrations- och arbetsmarknadsförvaltningen
- ”Dagmar” arbetar på Familjehuset Näsby
- ”Erika” arbetar på Barn- och ungdomsenheten

7.1 ”Hjälparnas” syn på stöd till våldsutsatta invandrarkvinnor

7.1.1 Nuvarande insatser – hur fungerar de?

Nuvarande insatser som tillhandahålls av socialtjänsten och övriga aktörer utgörs av:

Försörjningsstödet, samtalsinsats via kriscentrum, sen så handlar det om boendet. (Annelie)

Vi hjälper dom med att söka ett nytt boende, tillfälligt eller permanent, det kan ju vara här, det kan ju vara någon annanstans i landet ... Vi informerar till exempel om försäkringskassan när det gäller barnbidrag och vad måste man göra för att få pengarna ... Kanske följa med henne till tingsrätten, ansöka om skilsmässa... vi tar kontakt med en av de två advokater och vi följer gärna med henne dit om hon vill det. (Barbro)

Regelbundna uppföljningar, samtal med kvinnan, besök i hemmet... kopplar in kvinnojouren, stöd och utredning eller barn och ungdom beroende vad ärende rör sig.

Vi har inga insatser på det viset mer än den här debatten diskussionsforum just med att stärka kvinnornas/flickornas självkänsla och förhållande. (Dagmar)

... kan gå själv till kriscentrum eller så kan vi remittera henne dit. Vi har ju Prisma som är vår familjebehandlings öppenvård och kan ha olika sorters samtal och de kan någon gång ha familjer där det förekommer våld. (Erika)

Insatserna fungerar bra men är inte tillräckliga enligt informanterna. Insatserna är enligt socialsekreterarna tidskrävande. Att leta lediga bostäder på Internet eller hjälpa till att ta kontakt med barnens skola, följa med kvinnan till banken för ny id-kort tar mycket tid för socialsekreteraren.

När det gäller boende så är det svårt, att hitta boende hos kvinnojouren det ordnar sig alltid, men att få boende både i andra kommuner och här i Kristianstad är rätt svårt. (Annelie)

Andra kritiska synpunkter om nuvarande insatser är det akutfallets process. När kvinnan ringer och berättar att det är akut och att hon måste lämna sin man nu meddetsamma ... när det är fredag klockan fem och alla har slutat för helgen och inget beslut kan tas på en gång (Dagmar)

Den byråkratiska delen tar över och i vissa fall går kvinnan tillbaka till sin man.

Vi har liksom inte någon gräddfil någonstans, så man hade önskat att man hade kunnat upparbeta det med ett par andra kommuner så man kunde hjälpas åt med de kvinnorna som behöver flyttas. (Annelie)

Vilken instans som ansvarar för vad är också en viktig del i socialt arbete. När en våldsutsatt invandrarkvinna söker hjälp hos en myndighet ska det finnas en plan om hur socialsekreteraren ska gå tillväga. Våld i nära relationer är inte vardagliga fall och därför känner många socialarbetare inte till hur de ska hantera ett sådant ärende. Det saknas kunskap bland handläggarna:

Det här med byråkratin att det ska vara beslut innan och det ska vara godkänt av arbetsledaren och NN är på mötet, man ska vänta tills den andra arbetsledaren kommer på arbetsplatsen... Till och med idag har jag upptäckt att man inte vet, vem gör vad Det är som jag sa, fortfarande så finns mycket okunskap bland handläggarna när det väl händer saker, man vet inte vilken väg man ska ta. (Cecilia)

De insatser som är aktuella är standard för alla våldsutsatta kvinnor, oavsett nationalitet eller etnisk bakgrund. När insatser ska sättas in är det viktigt att de är anpassade efter kvinnans och barnens behov. Utifrån intervjuerna med aktörerna tillhörande hjälpsystemet, i vilket jag således inkluderar frivilligbetaren från kvinnojouren, försöker de alltid att sätta kvinnan och barnen i centrum när de ska bestämma vilka insatser som ska väljas. En nackdel är dock att socialsekreterarnas egna normer och värderingar – enligt mina intervjupersoner – omedvetet

kan komma att påverka insatsernas innehåll, eftersom kvinnan ifråga kan vara okunnig om sina rättigheter. Ett exempel: en av socialsekreterarna berättade om en invandrarkvinna som kommit till socialförvaltningen för att hon hade misshandlats av sin man. Socialsekreteraren agerade snabbt med tanke på att det fanns barn i familjen och ville flytta alla till ett skyddat boende i en annan kommun. Kvinnan reagerade starkt mot detta och berättade att hon *inte* ville flytta till den andra kommunen utan ville stanna kvar i Kristianstad. Den tilltänkta insatsen hade visserligen tillfredsställt kvinnans och barnens grundläggande behov i form av en säker bostad och uppehälle, men däremot inte deras sociala behov. Familjen skulle vara tvungen att skaffa sig ett nytt socialt nätverk på den nya orten. Våldsutsatta invandrarkvinnor behöver särskilda insatser av praktisk natur som kan hjälpa dem och påskynda integrationsprocessen i Sverige. Vidare menar socialsekreteraren att en våldsutsatt invandrarkvinna är ofta beroende av sin man som tar hand om allt i familjen. När denna kvinna bestämmer att lämna sitt äktenskap står hon inför många nya uppgifter och saknar kunskap om hur de ska utföras. Några exempel på särskilda insatser av praktisk natur kan vara en stödperson som ska kunna hjälpa till med flyttning till den nya kommunen, barnpassning under några timmar så att kvinnan ska kunna ringa viktiga samtal om barnens skola, göra bankärende etc.

7.1.2 Insatsernas effektivitet

Normaliseringsprocessen påverkar insatsernas effektivitet i de flesta ärenden. Kvinnan väljer att stanna kvar hos sin man på grund av att våldet har internaliserats hos henne.

Våld för oss är vardagsmat. ... Jag har alltid sett min pappa misshandla min mamma, det har jag alltid sett. Sen kom min äldsta syster, då hon gifte sig, och hennes make har också misshandlat henne regelbundet. Och sen när jag väl gifte mej och min make började misshandla mig, då tyckte jag att det var normalt, så var det med min mamma, med min syster, med mina grannar, alltså alla kvinnorna blev misshandlade. Vad var problemet då? [Cecilia återger här svaret som hon fick från en invandrarkvinna när denna berättade om sin situation].

Många forskare försöker undvika att se våldsutsatta invandrarkvinnor som en homogen grupp, och jag hävdar själv att kategorin ”invandrarkvinnor” är en social konstruktion. Det kan finnas fördelar och nackdelar med ett sådant synsätt. Stigmatisering av ”invandrarkvinnor” kan orsaka låg effektivitet i insatserna. Kvinnorna väljer att inte lämna sin man eller anmäla honom för misshandeln, eftersom hela familjen och släkten i så fall kommer att vända sig mot

henne. Hon kommer att hamna i utanförskap och bli stigmatiserad av sina egna landsmän. Dagmar berättade om ett fall där en invandrarkvinna som blev utsatt för våld blev "hemskickad" av sin man till ursprungslandet på grund av en anonym anmälan om att deras barn för illa. Övriga kvinnor som dagligen besökte Familjehuset Näsby – och som kom från samma ursprungsland som den tidigare nämnda kvinnan – tilläts inte av sina män att ens gå dit tillfälligt förrän allt hade lugnat ner sig där hemma. Männerna trodde att personalen från Familjehuset Näsby hade lämnat in en anmälan och var rädda för att också bli anklagade för att deras barn skulle fara illa.

Insatserna kan vara anpassade till kvinnornas behov, men hon kan ändå välja att stanna kvar hos sin man. Drömmen om en familj finns alltid och kan påverka insatsernas effektivitet genom att kvinnan också kan välja att gå tillbaka till sin man. Som socialsekreterare ska man alltid finnas till hands oavsett vilka val som kvinnan gör.

Varje gång hon behöver hjälp så måste man finnas där, för det finns människor som säger, men hon har fått sina tre chanser, men man kan behöva många chanser. De ska alltid få en chans, för omvärlden vet inte när hon är mogen att lämna honom. (Erika)

7.1.3 Finns det skillnader mellan våldsutsatta invandrarkvinnor och svensketniska kvinnor? Våldet kan vara detsamma, men kan ändå uppfattas olika från individ till individ. Aktörerna tycker inte att det finns stora skillnader när det gäller våld i nära relationer mellan å ena sidan invandrarkvinnor och å andra sidan svensketniska kvinnor. En skillnad som dock lyfts fram är att invandrarkvinnor behöver mer praktisk hjälp än andra kvinnor (SOU 2006:65, s. 84). Bristande språkkunskaper och okunskap om det svenska samhället gör att invandrarkvinnor känner sig och blir mer isolerade.

Det blir svårare för en invandrarkvinna att få ett sammanhang i den nya kommunen, vilket inte stämmer för en svensk kvinna. (Annelie)

Kvinnorna har svårt att skaffa ett nytt socialt nätverk när de lever i skyddat boende och/eller har skyddad identitet.

För många kvinnor är det svårt att leva som skild invandrarkvinna än som skild svensk kvinna. Det blir svårare för en invandrarkvinna att få ett sammanhang i den nya kommunen, vilket inte stämmer för en svensk kvinna. Utifrån att det kanske inte är accepterat i hennes landsmäns grupp,

och komma in som skild kvinna. (Annelie)

”Våld” kan ges olika definitioner och kan skilja sig åt mellan olika länder, men också mellan städer och lokalsamhällen i samma land. Kulturen kan påverka definitionerna av våld, men däremot orsakas våldutövandet inte av kulturen.

Skammen är mer personlig för den svenska kvinnan men samtidigt så är den svenska kvinnan när hon väl säger någonting – inte alla – men då får hon stöttning och mannen blir förkastad, så är det inte i andra familjer. Då blir det hon som får skammen. Hennes släkt accepterar inte att hon lämnar sin man som ofta är kusiner. (Erika)

Det svenska samhället styrs av lagar som kräver respekt och jämställdhet för alla individer oavsett kön och etnisk bakgrund. Invandrarkvinnor som har migrerat till Sverige saknar ofta denna kunskap om det nya samhället:

... alltså en svensk kvinna är uppfostrad och medveten att våld inte är okej... Hon vet vilken syn myndigheterna har på våld, hon känner till språket, hon kan ringa och söka hjälp. Om vi säger att en invandrarkvinna kan prata lite svenska, så vet hon ändå inte vart hon ska ringa. (Cecilia)

Våld är våld oavsett nationalitet. Många som arbetar professionellt inom socialt arbete är skeptiska till att betrakta invandrarkvinnor som en homogen grupp. Om det inom socialförvaltningen skulle finnas en särskild grupp som arbetar med ”våldsutsatta invandrarkvinnor” kan detta eventuellt tas till intäkt för att alla invandrarkvinnor anses uppfatta våldet på samma sätt. Men våldet upplevs olika av varje individ, speciell om personen ifråga har migrerat från ett starkt patriarkalt samhälle där normer och värderingar sätter sig över lagar och konventioner.

7.1.4 Tillgänglighet

Korta väntetider och personer som vet vem gör vad kan enligt intervjupersonerna förbättra tillgängligheten hos hjälpsystemet.

Jag tycker att hela ansvaret ska ligga på en aktör. I dagsläget är också så på pappret. Ansvaret ligger på kommunen, kommunen är jättestor. Det ska vara tydligt vem som gör vad, hur långt ska polisen gå in, vad ska jag göra som handläggare, vad ska jag be om för hjälp från andra aktörer? Hur mycket ska ligga på kvinnojouren, för det är en frivilligorganisation. Man får inte glömma

det. (Cecilia)

Kvinnofridsärenden är ofta tidsmässigt utdragna och kräver stora resurser, både ekonomiska och praktiska. Socialsekreterarna saknar ofta den tiden för att kunna utföra alla dessa göromål så att kvinnans behov tillgodoses fullt ut. Vissa väljer att inte ställa frågan när kvinnan skickar signaler om att hon blir misshandlad av sin man.

Man är rädd som handläggare vilket svar man ska få. Det är ett jättejobb som måste prioriteras med flera veckors arbete, telefonsamtal, springa hit och dit, ringa och samarbeta med många andra aktörer. (Cecilia)

Vissa ärenden är mer komplexa än andra och kräver mer tid för att klienten ska kunna få den mest behovsanpassade insatsen. Våldsutsatta invandrarkvinnor är kvinnor som behöver mer hjälp i form av praktiska insatser och som är tidskrävande, något som de intervjuade socialsekreterarna säger sig sakna. Detta resulterar i att handläggarna ställer frågor som inte visar upp invandrarkvinnans verkliga liv.

7.1.5 Behövs det en speciell enhet för att arbeta med våldsutsatta invandrarkvinnor?

Socialförvaltningen i Kristianstad har ingen speciell enhet för våldsutsatta invandrarkvinnor, men under de sista åren har förvaltningen uppmärksammat att allt fler våldsutsatta invandrarkvinnor har vänt sig till socialförvaltning för att få stöd och hjälp (Ansökan för projektet Scheherazad). Samtidigt finns det olika uppfattningar om huruvida invandrarkvinnor är i behov en speciell enhet.

Invandrarkvinnor behöver mer och efterfrågar mer, men samtidigt, nej, för mej känns det som individuella skillnader, så jag vill inte liksom sätta alla invandrarkvinnor i en grupp, det är så stora individuella skillnader där också. (Annelie)

Min egen slutsats när det gäller socialtjänstens organisering är att man kan ha en särskild arbetsgrupp för ”våldsutsatta kvinnor”, men att denna grupp också bör ha kulturkompetens att ansvara för klienter med en annan etnisk bakgrund.

Stigmatisering är något som måste uppmärksammas, så att inte alla invandrarkvinnor blir sedda som tillhörande en homogen grupp, eftersom deras utländska bakgrund inte utgör någon grund för att skapa eller tillskriva dem denna homogenitet. Några av informanterna är mycket

noga med att understryka det senare:

Svenska kvinnor kan vara psykiskt misshandlade och kan liksom inte skaffa den hjälpen de behöver. Så att de kan stå på en lika dålig plattform, och tvärtom, det kan finnas invandrarkvinnor som är väldigt kapabla att ta tag i det mesta själva, ordna boende och ordna nytt nätverk, alltså det ser väldigt olika ut. (Annelie)

Ingen av informanterna ville konkret uttala sig om huruvida det behövs en speciell enhet för våldsutsatta invandrarkvinnor inom socialförvaltningen. Enligt informanterna är insatserna bra men inte tillräckliga och resultatet blir att kvinnan återvänder till sin man, dvs. till samma miljö som tidigare. Det som respondenterna lyfter fram i intervjuerna är att kvinnorna behöver mer praktisk hjälp och någon att prata med när de väl har bestämt sig för att lämna sin man.

Praktisk hjälp och sen mer stöttning utifrån att de oftare blir ensamma, att nätverket försvinner när de lämnar mannen. (Annelie)

Därför att invandrarkvinnor inte vet exakt hur vårt samhälle fungerar, vilket svenska kvinnor vet. Svenska kvinnor har ett nätverk, väninnor, släktingar, det har ju inte kvinnorna från andra länder på det sättet när de kommer till oss. Deras utrymme så att säga är mycket mer begränsat och därför behöver de av oss en större insats helt enkelt. (Barbro)

Annelie och Barbros syn på ”invandrarkvinnors” kapacitet och egna resurser skiljer sig markant åt utifrån vad som framgår av ovanstående två intervjuer. Annelie arbetar under socialtjänstlagens ramverk och utifrån sin professionalitet berättar hon vilken form av stödinsatser och hjälp som anser vara mer anpassade efter invandrarkvinnornas behov. Barbro däremot arbetar för en frivilligorganisation som består av ideellt verksamma stödpersoner och har mer tid att tillbringa tillsammans med invandrarkvinnorna som söker sig till kvinnojouren.

7.1.6 Kunskap om olika kulturer

Undersökningens informanter har all stor kunskap om mäns våld mot kvinnor. De har arbetat på olika arbetsplatser och under årens lopp förvärvat stor kunskap inom området. En del har haft ”fördelen” med att själv vara invandrare eller gift med en man som migrerat från ett annat land, och deras kulturkompetens har därför varit stor. Denna typ av kompetens definieras på olika sätt av informanterna.

Det är helt enkelt att ha kunskap om andra kulturer. Inom ett land kan kulturen se olika ut, från vilken del man kommer från, kommer man från staden eller från landsbygd, det är svårt.

(Annelie)

Annelie pratar inte om kulturskillnader mellan Sverige och andra länder, utan också om att kulturella skillnader kan uppstå mellan olika grupper från samma land, exempelvis landsbygd–storstad, unga–äldre etc.

Begreppet kulturkompetens ges inte bara en förklaring, utan varje respondent ger det olika innebörder:

Kulturkompetens är en jättestor sak som jag tycker att alla som jobbar med invandrare bör läsa, gå på utbildningar, föreläsningar, söka kompetensen. Det är mycket viktigt för det är många faktorer som vi inte alls tänker på, exempelvis religionen... Jobbar man med människor från andra kulturer måste man ta hänsyn till väldigt många saker, men när du saknar kulturkompetens kan du inte ta hänsyn till saker som du inte känner till. (Barbro)

Barbro betonar vikten av kulturkompetensen inom socialt arbete. Hon nämner att socialhögskolor behöver fördjupa sig mer i denna fråga. Genom att gå på föreläsningar och delta i kulturella utbildningar kan socialarbetare och socionomstudenter skaffa sig kompetensen, men det är inte tillräckligt. Det ska också vara upp till varje individ att söka sig information och kunskap om olika kulturer.

Kulturkompetens för mej är att för det första att känna sej trygg i sin egen kultur, och sen att vara intresserad och nyfiken, inte vara rädd att fråga, utan också att förstå att det är oerhört mycket i våra kulturer egentligen som binder, som är likartad fast yttrar sig på olika sätt. Att förstå att alla påverkar varandras kultur genom århundraden, men jag tror att det är viktigt att känna till egentligen sin egen kultur, veta vad det är överhuvud taget, vara nyfiken, intresserad och försöka vara öppen. (Cecilia)

Cecilia understryker hur viktigt är med kulturkompetens inom socialt arbete. Alla människor har olika sätt att se på ett fenomen och samhället måste arbeta på att det inte handlar om rätt och fel, utan om viljan att förstå, vara intresserad och inte vara fördömande.

Kulturkompetens är att kunna träffa människor och se att de är människor och att de är begripliga. Det finns en anledning till det de gör och de är inte konstiga för att de gör det de gör. De är inte

konstiga, inte ens männen när de mördar sina kvinnor, utan det finns en anledning och då ska man ta reda på det. Sen får man fördöma handlingen, men att man ändå liksom förstår. (Dagmar)

Att våga ställa frågor till människor som kommer från andra kulturer kan ge socialsekreterare bilden av hur dessa människor tänker och varför de beter sig på ett visst sätt. Det utgår från alla informanter att kunskap om olika kulturer inte kan uppnås till hundra procent. Detta kan innebära att socialsekreterarna har en viss kunskap om några kulturer. Att få ett ärende där invandrarkvinnan kommer från ett land om vilket socialsekreteraren saknar kulturella kunskaper kan vara en utmaning för socialsekreteraren.

7.1.7 Samverkan med andra aktörer

Våld i nära relation kräver samarbete mellan många olika aktörer. Aktörer som kan vara berörda är polismyndigheten, socialförvaltningen, skolväsendet, sjukvården etc. Olika grader av samverkan mellan dessa aktörer är av stor betydelse för hela familjens framtid. Olika informanter ger följande bild av samverkan mellan olika aktörer:

Kontakten med polisen har blivit mycket bättre och bättre samarbete. (Annelie)

Vi brukar ha kontakt med polisen. De ställer upp oerhört mycket, de är så bra, (Cecilia)

Vi samarbetar med vuxenpsykiatrien där vi kan skriva remiss på kvinnor som behöver psykiatrisk vård eller skicka dom till vårdcentralen, fast där samarbetar vi inte utan där är det mera att vi skriver en remiss och hoppas att de tar det på allvar. (Erika)

I vissa ärenden är det svårt för socialsekreterarna att avgöra om en våldsutsatt invandrarkvinna behöver skickas till vuxenpsykiatrien eller till vårdcentralen som sedan kan slussa vidare till en läkare, förutsatt att kvinnan tas på allvar av sjukvården. Den problematik som uppstår i ett fall som detta är på vilka grunder som vårdcentralen bestämmer om kvinnan skall få eller inte få den hjälp som hon själv anser att hon behöver.

Samverkan kan finnas med ideella organisationer vars syfte är att hjälpa människor som har sociala problem. Svenska Kyrkan har varit till stor hjälp för en av mina intervjupersoner, även om de kvinnor som har vänt sig dit har haft en annan religiös tillhörighet än kristendom:

Samverkan tycker jag ändå är viktigt för där finns det faktiskt människor som har valt att vända sig till kyrkan och sen då vill de vända sig till oss, även om de har en annan religion än kristendomen. (Dagmar)

Informanterna från de olika aktörerna anser att det är viktigt med samverkan för att undvika att ärenden om utsatta barn eller kvinnor ”hamnar mellan stolarna”. Men det finns tillfälle där det uppstår kommunikations problem mellan olika myndigheter och samverkan fungerar inte i praktiken.

7.1.8 Hur uppfattas våldet av aktörerna?

Våldet uppfattas olika från person till person. Aktörerna ger inte uttryck för samma uppfattning om våld när det gäller våldsutsatta invandrarkvinnorna. Skillnaderna kan eventuellt förklaras med respondenternas olika uppfattningar om individualistiska och kollektivistiska samhällen eller på ”hjälparnas” skilda uppfattningar om den våldsutsatta kvinnans sätt att normalisera eller narrativisera våldet. Aktörernas syn på våld kan illustreras med följande utsagor:

... det kan vara fysiskt våld, psykiskt, hot, trakasserier. De här männen har ju ofta problem med kontroll behovet, att de måste hela tiden veta... (Barbro)

Jag har sett alltifrån rejäla drag i håret, spotta, sparkar, brännmärken... det finns en annan typ av våld som jag tycker att ni som är unga ska uppmärksamma och som är oerhört svårt att nå och det är ju det psykiska våldet och det finns säkerligen i alla kulturer, men jag möter det mycket i alla fall bland yngre invandrarkvinnor, eftersom de kommer och berättar om sina situationer, och det kan vara så många gånger att det handlar inte om fysiskt våld utan att det handlar helt enkelt om att man lämnas ensam jämt och ständigt. (Dagmar)

Ofta är det hårda slag och sparkar. Det finns både fysisk och psykisk misshandeln men det finns pappor som inte egentligen kanske vill slå, men de gör det ändå. (Erika)

7.2 Kvinnans syn på stöd från olika aktörer utifrån fallberättelsen

7.2.1 Insatsernas effektivitet

Insatserna som fallberättelsens invandrarkvinna fick i det akuta skedet bestod av skyddat boende, skyddad identitet och tillgång till en kontaktperson. Kvinnan fick flytta tillsammans med sina barn till en annan kommun. Socialförvaltningen ordnande med nytt boende, skolplacering till alla barnen i den nya kommunen och erbjöd kvinnan att delta i en dagverksamhet för att öka kunskapen om det svenska samhället och för att underlätta för

henne att skaffa ett nytt socialt nätverk. Under perioden då kvinnan levde med skyddad identitet gjordes uppföljningar från socialtjänstens handläggare om insatserna tillgodosedde kvinnans och barnens särskilda behov. Eftersom kvinnan inte behärskade svenska språket blev det aktuellt med tolkhjälp. Tolken var en fördel för att kvinnan skulle kunna kommunicera med socialsekreteraren. Samtidigt var tolken ett problem för kvinnan om tolken ifråga var en bekant till hennes exman. Många gånger kan kvinnor vara rädda för manliga tolkar, eftersom de pratar och umgås med varandra, och därför väljer man istället kvinnliga tolkar.

Kvinnan var hela tiden uppfylld av rädsla för mannen, även om hon geografiskt bodde långtifrån honom. Det som hon kände som mest ”jobbigt” var att flyttningen inte var bestämd till ett visst datum. Hon säger sig aldrig ha förberett sig psykiskt inför flytten till det skyddade boendet i den nya kommunen. Kontakten med socialförvaltningen upplevdes bättre än vad hon hade föreställt sig.

När hon väl hade flyttat och barnen hade börjat i den nya skolan kände hon sig ensam. Hon upplevde denna ensamskänsla som t.o.m. värre än den misshandel som hon fått utstå. Kvinnan hade tankar på att återvända till sin man, eftersom hon inte ansåg sig klara av isoleringen, men återvände aldrig på grund av hennes barn. Hon ville aldrig att barnen skulle uppleva samma sak igen. Behov av en stödperson som kan lyssna och följa med kvinnan på sociala aktiviteter var prioritering nummer ett hos den våldsutsatta invandrarkvinnan.

Insatsernas effektivitet i det aktuella fallet har varit hög. Kvinnan lever nu tillsammans med ett av sina barn. De andra är vuxna och har flyttat hemifrån. Hon är nöjd med insatserna som hon fick via socialtjänsten, men känner sig fortfarande svag och ibland framträder bilder från perioden när hon och barnen utsattes för misshandel och hon mår då väldigt dåligt.

7.2.2 Insatsernas tillgänglighet

Insatsernas tillgänglighet upplevdes positivt av kvinnan. Hennes socialsekreterare hade täta uppföljningar för att utvärdera insatserna samt kvinnans och barnens ”mående”. Kvinnan hade telefonkontakt med socialsekreteraren om något akut uppstod i vardagen. Annars fanns kontaktpersonen nära kvinnan för att hjälpa till med praktiska göromål som kvinnan inte kunde utföra på grund av psykiska eller/och fysiska svårigheter.

7.2.3 Kunskap om kvinnornas rättigheter

Många av de invandrade kvinnor som migrerar till Sverige har ingen kunskap om sina rättigheter i det nya landet, antingen på grund av bristande språkkunskaper eller att de saknar kunskap om gällande normer och värderingar i Sverige.

I fallberättelsen har kvinnan varit utsatt för våld redan när hon bodde i sitt ursprungsland, eftersom den starka patriarkala strukturen har en stark ställning i stora delar av landet. Trots lagstiftning och konventioner är människors normer, värderingar och traditioner starkare. Kvinnan visste att misshandeln var olagligt även i ursprungslandet, men hade aldrig anmält sin man. Hon skulle förlora allt om hon hade gjort till exempel en polisanmälan – familj, släkt, vänner, till och med kanske sina egna barn.

Sverige har mycket att erbjuda för våldsutsatta invandrarkvinnor genom förekomsten av olika ideella organisationer. Viktig samhällsinformation om vart man ska vända sig är översatt på många språk. Problemen som uppkommer utgörs av en svårforcerad språklig barriär och de nyanlända kvinnornas oftast obefintliga kunskap om det nya samhällets institutioner, värderingar etc. Okunskap om samhällets jämställdhetsideal medför att mannens våld normaliseras av kvinnan som utsätts för våldet, och hon fortsätter att leva under svåra förhållanden även i det svenska samhället. Information är viktigt att nå inte bara dessa kvinnor, utan också männen och släkten.

7.3 Våldets konsekvenser för den våldsutsatta kvinnan

Den psykiska misshandeln gör att kvinnornas självbild och identitet krackelerar. De använder olika strategier för att ”överleva” misshandeln. Hydén (1995) beskriver hur kvinnorna känner skam på grund av skilsmässa och rädsla för hur de ska klara sig själva i det nya landet. De starkt patriarkala könsmaktsstrukturer som existerar i ursprungslandet blir ett måste även i det nya landet för dessa kvinnor om de vill påräkna familjens och släktingars hjälp i framtiden. Därför bestämmer sig många kvinnor att stanna kvar hos mannen till dess de har samlat ihop sig psykiskt och kan agera mer aktivt. En del av kvinnorna vägrar att se sig som ”offer” och vill att misshandeln ska bli en offentlig angelägenhet, medan en del av kvinnorna har ”internaliserat ’offerkänslan’ och förklarar mannens våld som en rätt att ta ansvar och bestämma” (Hydén 1995, s. 158).

8. Avslutande diskussion

Syftet med min studie har varit att undersöka hur Kristianstad kommuns stöd till våldsutsatta ”invandrarkvinnor” är utformat och om dessa insatser svarar mot kvinnornas egna önskemål och behov. Att tillskriva invandrarkvinnan vissa egenskaper och en viss karaktär är utifrån mitt perspektiv en social konstruktion (Sahlin 2002), dvs. ett utslag av ett normativt synsätt som inte kan vederläggas empiriskt. Av den anledningen har jag inledningsvis i uppsatsen skrivit ordet inom citationstecken, men inte därefter för att inte göra framställningen onödigt tung för läsaren.

De forskningsfrågor som jag mer specifikt har ställt är *för det första*: vilka fördelar och nackdelar finns det med de insatser som riktas till våldsutsatta invandrarkvinnor i Kristianstad enligt hjälpsystemets företrädare – de kommunala myndigheterna och en frivilligorganisation (kvinnojouren) – och den kvinna som intervjuats. *För det andra*: på vilka grunder har dessa insatser utformats och vilka erfarenhets- eller forskningsmässiga utgångspunkter baseras de på? I vilken utsträckning har de svarat mot den intervjuade invandrarkvinnans behov enligt hjälpsystemets respektive klientens egen uppfattning?

Insatserna utformas utifrån aktuell lagstiftning, vad som enligt hjälpsystemet anses vara till gagn för klienten och det enskilda ärendets kontext. Insatserna som erbjuds är bra enligt de intervjuade socialarbetarna och frivilligarbetaren, men dock inte tillräckliga. Tidsaspekten och ekonomi är de viktigaste delarna i alla insatser som måste finnas med. Invandrarkvinnor behöver hjälp med praktiskt socialt stöd som kräver *mer* tid, något som socialsekreterarna säger sig sakna i dagsläget. Att bevilja bistånd enligt socialtjänstlagen för att en våldsutsatt invandrarkvinna ska erhålla en s.k. kontaktperson som kvinnan kan samtala med och få stöd av när hon behöver det som allra mest, kan påskynda integrationsprocessen för kvinnan i det svenska samhället.

Ineffektiv och tidsödande byråkrati är något som ofta förekommer i många organisationer och är svårt att helt undvika. Genom att minska väntetider och jobba intensivt med varje enskilt fall kommer personer som behöver hjälp också att få det. Tillgänglighet är alltså ett nyckelord när det gäller organisationens produktivitet och effektivitet.

Samverkan mellan olika delar av myndighetssfären och mellan myndigheter och frivilligorganisationer är en viktig faktor för att insatserna ska kunna anpassas efter kvinnans, barnens, mannens och släktens behov. Det är inte tillräckligt att hjälpsystemet enbart har kontakt med den utsatta kvinnan. Kvinnorna känner sig ofta isolerade efter att de har valt att

lämna sina män och då väljer många att gå tillbaka till sina män. Det bästa i en sådan situation är därför att redan från början involvera hela familjen och i vissa fall t.o.m. släkten så långt detta är möjligt. Det är inte så att det kommer fungera med alla familjer. I uppsatsens fallberättelse berättar Angelika att hennes man behövde psykiatrisk hjälp och att hans släktingar bodde kvar i hemlandet. Men med tanke på att hennes man inte var mottaglig för att genomgå någon behandling och att släktingarna fanns kvar i ursprungslandet var det inte aktuellt att genomföra en sådan familjeintervention och med synliga resultat, enligt henne.

Vissa företrädare inom hjälp systemet framhåller att vissa av de invandrarkvinnor som blir erbjudna insatser avböjer dem och stannar istället kvar i en destruktiv relation med sin man. En del hävdar att kvinnorna inte har den kraft som behövs för att självmant lämna mannen. Anledningen till detta skulle vara, hävdar dessa intervjupersoner, att en del våldsutsatta invandrarkvinnor är uppvuxna i ett starkt patriarkalt samhälle där våld som riktas mot kvinnor kan vara accepterat eller tillåtet enligt lokalsamhällets normer eller sedvänjor. När dessa kvinnor flyttar till andra länder rasar hela deras införlivade värderingsgrund samman.

Vissa av de våldsutsatta invandrarkvinnorna saknar tillit till myndigheter, i varje fall initialt, på grund sina erfarenheter från sitt ursprungsland. Därför söker de hjälp hos privatpersoner som har kunskap om deras kultur, religion, tradition och språk. Dessa behöver inte komma ifrån samma land som kvinnan själv, utan det kan vara en svensk kvinna som är gift med en man som är född och uppvuxen i ett patriarkalt land. Denna kvinna har större erfarenhet och kunskap om familjestrukturen än många andra, och kan erbjuda invandrarkvinnan hjälp och stöd för att hon ska kunna hitta en balans mellan det nya landets och ursprungslandets värderingar. Att söka sig till en speciell person för att få hjälp, t.o.m. privat, har lyfts fram som en möjlighet i undersökningen. Anledning till att kvinnorna har gjort det var att de kände tillit till Dagmar som själv har levt i ett patriarkat samhälle och därför besitter stor kunskap om familjestrukturen i dessa samhällen.

Våldsutsatta invandrarkvinnor presenteras ofta som svaga av socialsekreterarna, samtidigt som det finns handläggare som har en betydligt mer nyanserad bild. Våldsutsatta kvinnor anses dock av flertalet inte ha den styrka som behövs för att kunna lämna mannen och leva ett eget självständigt liv. Denna typ av ställningstagande är krävande och det skulle, enligt en del intervjupersoner, kanske underlättas om någon utomstående person går in och ”bestämmer” i kvinnans ställe att hon ska separera eller lämna sin man. Men detta om något framstår som en omvänd patriarkalism som förmodligen skulle motverka sitt syfte.

Kulturkompetens är en viktig del av socialt arbete med våldsutsatta invandrarkvinnor. Att

kunna definiera begreppet hedersrelaterat våld inom svensk kontext med hjälp av kultur, etnicitet, kön, klass och maktstrukturer – dvs. med utgångspunkt från ett intersektionellt perspektiv – kan vara fruktbart när hjälpinsatser ska utformas till våldsutsatta invandrarkvinnor. Det är viktigt att uppmärksamma och påverka socialarbetare som har kulturkompetens men som har ett kulturalistiskt perspektiv om hedersrelaterat våld och som betraktar våldsutsatta invandrarkvinnor som ”svaga” utan ork och kraft att ta hand om sig själva.

Våldet ser ut på samma sätt för invandrarkvinnor och svensketniska kvinnor. När jag valde mitt uppsatstema var min kunskap om våldsutsatta kvinnor väldigt knapphändig. Situationen för våldsutsatta invandrarkvinnor skiljer sig givetvis åt. Varje individ är unik och det är rent av skadligt att försöka reproducera en schabloniserad bild av ”invandrarkvinnan” förtjänster och tillkortakommanden, svagheter och styrkor etc. I min undersökning har alla aktörer inom hjälpsystemet valt att *inte* kategorisera våldsutsatta invandrarkvinnor som tillhörande en homogen grupp. Synen på invandrarkvinnan som en social konstruktion motsäger å andra sidan inte att *vissa* våldsutsatta kvinnor med utländsk bakgrund kan behöva särskilda insatser jämfört med svensketniska kvinnor som misshandlats av sina män. Framför allt kan detta gälla invandrarkvinnor som har bristande språkkunskaper, saknar grundläggande kunskaper om det svenska samhället och har ett obefintligt socialt nätverk.

Goffman (2001) belyser tre olika former av stigma: kroppsliga, tribala och fläckar på den personliga karaktären. Våldsutsatta invandrarkvinnor bär ofta med sig alla dessa tre stigman. Tribalt stigma som exempelvis religiös tillhörighet, klass, etnisk bakgrund och kön är naturligtvis framträdande hos många av dessa kvinnor. Bara det faktum att vara född som kvinna kan i många situationer vara misskrediterande. De flesta våldsutsatta invandrarkvinnor tillhör dessutom en lägre klass. Fläckar på den personliga karaktären, framhåller Goffman, utgörs av exempelvis viljesvaghet och isolering. Den våldsutsatta invandrarkvinnan har ofta ingen talan i hemmet och kan inte fatta egna självständiga beslut med mindre än att hennes man först har godkänt hennes tilltänkta beslut. Hon har vidare ett begränsat eller inget socialt nätverk alls för att hon inte ska ”riskera” att bli påverkad av andra kvinnors tankar och funderingar.

Lundgrens (2001) strukturella och könskulturella perspektiv kan appliceras på fallberättelsen (kapitel 6) och på informanternas berättelser om andra våldsutsatta invandrarkvinnor. Lundgrens teori om normaliseringsprocessen kan identifieras i den refererade fallberättelsen där våldet blev ett mönster i vardagen och där en över- och underordning praktiserades och normaliserades. Kvinnan lärde sig att vara svag medan mannen hade den dominerade rollen (Lundgren 1991).

Kvinnans tankar att ge mannen en ”ny chans” för att familjen skulle kunna återförenas kan eventuellt tyda på att hon försökte avlasta sig skamkänslor inför anhöriga i ursprungslandet. Den reaktionen benämner Holmberg och Enander (2004) för exrollen och består i att kvinnan tar hänsyn till förväntningar, sociala förpliktelser och värderingar som tillhör ens kultur.

Analysen av mitt empiriska material visar att socialtjänsten i Kristianstad baserar sina beslut om insatserna till den våldsutsatta invandrarkvinnan på hennes eget behov av stöd och hjälp. Insatsernas utformning kan variera beroende på vilket perspektiv som socialsekreteraren har när det gäller synen på hedersrelaterat våld som ett socialt problem. Definieras hedersrelaterat våld utifrån ett kulturalistiskt perspektiv betonas den kulturella kontextens betydelse, medan förståelsen för vilka normer och värderingar som ligger bakom har ingen eller mycket liten betydelse. Insatserna kan i ett sådant fall utgöras av ett skyddat boende som helt baseras på etnisk grund (Hanberger, Ghazinour & Mårald, 2008, s.58). Definieras hedersrelaterat våld istället utifrån ett könsperspektiv betonas skillnader mellan manligt och kvinnligt, och utan att man lägger någon vikt vid invandrarkvinnans kulturella bakgrund från ursprungslandet. Slutligen kan hedersrelaterat våld ses utifrån ett intersektionellt perspektiv där samspelet mellan kultur kön lyfts fram, men utan att dessa två faktorer är de allena rådande när insatserna ska utformas.

8.1 Egna reflektioner

Det har varit lärorikt att intervjua olika företrädare för hjälpsystemet och en våldsutsatt invandrarkvinna. Även om andra tillfrågade kvinnor i slutändan inte ville låta sig intervjuas fick jag oerhört mycket information om våldsutövning i nära relationer och hur våld kan definieras på olika sätt av skilda individer. Trots att jag själv är född och uppvuxen i ett land i södra Europa har informanternas berättelser berikat mina kunskaper kring familjeförhållande från olika länder i världen, framför allt att en lösning av konflikter inom den egna familjen kan se olika ut mellan dels skilda länder, dels olika lokalsamhällen eller regioner inom samma nation. Konfliktlösning inom den egna familjen är en komplex process som påverkas av till exempel normer, värderingar, samhällstyp och maktförhållanden.

Studien anses vara till hjälp för professionella som i sitt arbete kommer i kontakt med våldsutsatta invandrarkvinnor från olika länder. Studien är ett verktyg för att förstå hur stöd och hjälp ska eller bör utformas för att kvinnornas behov ska kunna tillgodoses. Studiens beskrivning av vissa kvinnors utsatta ställning i det egna hemmet och mannens starka patriarkala roll inverkar negativt på familjmedlemmarnas möjlighet att integreras i det nya

samhället. Dessa män reducerar kraftigt kvinnas handlingsutrymme att kunna utveckla sig som en självständig individ till följd av kontroll och bestraffningar från hans sida.

Referenser

- Alinia, Mino (kommande) "Gender, Honour, Nation: Violence Against Women in the Name of Honour in Iraqi Kurdistan". Accepterad för publ. i *NORA – Nordic Journal of Feminist and Gender Research*.
- Andersen, Tom (2001) "Uttryckens betydelse i behandling och forskning – Några övergående formuleringar". I: Eva Kjellberg (red.) *Man kan inte så noga veta. Barnpsykiatriska utredningar tillsammans med socialtjänsten: praktik och forskning genom reflekterande processer*. Stockholm: Mareld.
- Andersson, Berit & Magnus Lundberg (2000) *Våld mot invandrarkvinnor: kvinnors berättelser och socialtjänstens strategier*. Network for Research in Criminology and Deviant Behaviour at Lund University. Lund: Sociologiska institutionen, Lunds universitet.
- Björktomta, Siv-Britt (2005) *Unga kvinnor, frihet och heder: om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Stockholm: Ersta Sköndal högskola.
- Björktomta, Siv-Britt (2008) *Saraprojektet. Ett processinriktat arbete för att förebygga hedersrelaterat förtryck och våld*. Stockholm: Länsstyrelsen i Stockholms län.
- Carbin, Maria (2010) *Mellan tystnad och tal. Flickor och hedersvåld i svensk offentlig politik*. Doktorsavhandling. Stockholm: Statsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet.
- Eriksson, Bengt & Per-Åke Karlsson (1998) *Utvärdera bättre: för kvalitetsutveckling i socialtjänsten*. Stockholm: Gothia.
- Esaiasson, Peter (2004) *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Andra rev. uppl. Stockholm: Norstedts Juridik.
- Garrett, Paul Michael (2005) "Social work's 'electronic turn': notes on the deployment of information and communication technologies in social work with children and families". *Critical Social Policy*, 25 (4): 529–553.
- Goffman, Erving (2001) *Stigma. Den avvikandes roll och identitet*. Andra uppl. Stockholm: Prisma.
- Goffman, Erving (2004) *Jaget och maskerna: en studie i vardagslivets dramatik*. Fjärde uppl. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.

Grip, Lena (2010) *Likhetens rum – olikhetens praktik. Om produktion av integration i fyra svenska kommuner*. Doktorsavhandling. Karlstad: Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper, Karlstads universitet.

Hanberger, Anders, Mehdi Ghazinour & Gunilla Mårald (2008) *Regeringens insatser mot hedersrelaterat våld 2003–2007: slutrapport från den nationella utvärderingen*. Umeå: Umeå Center for Evaluation Research (UCER), Umeå universitet.

Hellgren, Zenia & Barbara Hobson (2008) "Cultural dialogues in the good society: The case of honour killings in Sweden". *Ethnicities*, 8 (3): 385–404.

Holmberg, Carin & Viveka Enander (2004) *Varför går hon? Om misshandlade kvinnors uppbrottsprocesser*. Ystad: Kabusa böcker.

Hydén, Margareta (1995) *Kvinnomisshandel inom äktenskapet. Mellan det omöjliga och det möjliga*. Stockholm: Liber Utbildning.

Jacobsson, Katarina (2008) "Den svårfångade kvaliteten". I: Katarina Sjöberg & David Wästerfors (red.) *Uppdrag forskning. Om konsten att genomföra kvalitativa studier*. Malmö: Liber.

Johannessen, Asbjørn & Per Arne Tufte (2003) *Introduktion till samhällsvetenskaplig metod*. Malmö: Liber.

Kraft, Milena (2008) *Hedersrelaterat våld och mäns våld mot kvinnor – en kulturell skillnad? En kvantitativ innehållsanalys av nyhetsrapporteringens bild av hedersrelaterat våld i jämförelse med bilden av mäns våld mot kvinnor*. D-uppsats. Uppsala: Sociologiska institutionen, Uppsala universitet.

Kristianstads kommun (2009) *Verksamhetsberättelse*. Kristianstad: Socialförvaltningen.

Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lenardt, Grazyna (2008) "Invandrarkvinnor" i vägskäl: deras handlingar och val i våldspräglade relationer från ett genuspsykologiskt perspektiv. Doktorsavhandling. Uppsala: Uppsala universitet.

Lindskov, Cecilia (2010) *Family Centre Practice and Modernity. A qualitative study from Sweden*. Doktorsavhandling. Kristianstad: Högskolan Kristianstad.

Lundgren, Eva (1991) *Våldets normaliseringsprocess: två parter – två strategier*. Stockholm: Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige (ROKS)

Lundgren, Eva (red.) (2001) *Slagen dam. Mäns våld mot kvinnor i jämställda Sverige. En omfattningsundersökning*. Umeå: Brottsoffermyndigheten.

Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) (2010) *Hedersrelaterat våld och förtryck – en kunskaps- och forskningsöversikt*. [Författare: fil.dr Maria Carbin, Stockholms universitet]. Uppsala: NCK, Uppsala universitet.

Patel, Runa & Bo Davidson (2003) *Forskningsmetodikens grunder. Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Tredje uppl. Lund: Studentlitteratur.

Prop. 2006/07:38 *Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*.

Riksdagens protokoll 2009/10:9 (12 §). Svar på interpellation 2009/10:9 om tvåårsregeln i utlänningslagen (besvarad den 1 oktober 2009 av statsrådet Tobias Billström).

Robson, Colin (2002) *Real world research: a resource for social scientists and practitioner-researchers*. Andra uppl. Oxford: Blackwell.

Sahlin, Ingrid (2002) ”Sociala problem som verklighetskonstruktioner”. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och Kultur.

Schlytter, Astrid (2004) *Rätten att själv få välja: arrangerade äktenskap, kön och socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Schlytter, Astrid & Liv Kanakura (2006) *Elektra. Ett projekt mot hedersförtryck och våld*. Stockholm: Institutionen för socialt arbete/Socialhögskolan, Stockholms universitet.

Schlytter, Astrid & Hanna Linell (2008) *Hedersrelaterade traditioner i en svensk kontext, en studie av omhändertagna flickor*. Sollentuna: FoU-Nordväst.

Schlytter, Astrid, Sara Högdin, Mariet Ghadimi, Åsa Backlund & Devin Rexvid (2009) *Hedersrelaterat förtryck och våld i Stockholms stad. Rapport 2009. del II: Oskuld och heder*. Stockholms stad.

SOU 2004:117 *Nytt nationellt kunskapscentrum. Ombildning av RKC*. Betänkande av Utredningen om Rikskvinnocentrum.

SOU 2006:65 *Att ta ansvar för sina insatser: socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor*. Betänkande av Utredningen om Socialtjänstens stöd till våldsutsatta kvinnor.

Straus, Murray A. (2007) ”Conflict Tactics Scales”. *Encyclopedia of Domestic Violence*. New York: Routledge.

United Nations (1979) *Convention of the Elimination of All Forms of Discrimination against Women*. [Konvention om avskaffande av all slags diskriminering mot kvinnor]. Antagen genom Generalför-samlingens resolution 34/180 den 18 december 1979.

United Nations (1993) *Declaration on the Elimination of Violence against Women*. [Deklaration om avskaffande av våld mot kvinnor]. Antagen genom Generalför-samlingens resolution 48/104 den 20 december 1993. Deklarationen finns bl.a. på UNHCR:s hemsida ([www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/\(symbol\)/a.res.48.104.en](http://www.unhcr.ch/huridocda/huridoca.nsf/(symbol)/a.res.48.104.en)).

Yin, Robert K. (2007) *Fallstudier Design och genomförande*. Malmö: Liber.

Svensk författningssamling (SFS)

SFS 1992:1068 Lag om introduktionsersättning för flyktingar och vissa andra utlänningar.

SFS 1998:204 Personuppgiftslagen

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen

SFS 2005:716 Utlänningslagen

SFS 2006:219 Utlänningslagen

SFS 2010:197 Lag om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare.

Internet

http://www.bra.se/extra/pod/?module_instance=2 (2010-08-12 kl. 10:14)

www.ne.se/grov-kvinnofridskränkning Nationalencyklopedin Kort (2010-05-26 kl. 16:10)

<http://www.brottsoffermyndigheten.se/default.asp?id=2783> (2010-08-12 kl. 22:14).

www.skateverket.se Information till dig som vill ha skydd av personuppgifter (2010-05-29 kl. 21:15)

www.migrationsverket.se (2010-05-28 kl. 11:30)

BILAGA 1

Informationsbrev om medverkan

Kristianstad 30 april 2010

Information om medverkan i forskningsintervju

Undertecknad går för närvarande nästsista terminen på socionomprogrammet vid Högskolan Kristianstad, och skriver nu mitt examensarbete som är en C-uppsats i socialt arbete. Under min verksamhetsförlagda utbildning på integrationsförvaltningen i Kristianstad fick jag en förfrågan om jag kunde delta i en undersökning om hur våldsutsatta invandrarkvinnor upplevde bemötandet hos socialarbetarna och hur man kunde förbättra det nuvarande stödet. Parallellt med den förra undersökningen väcktes mitt intresse för ämnet *insatser för våldsutsatta invandrarkvinnor*. Med invandrarkvinnor menar jag kvinnor med utländsk bakgrund som har bott i Sverige från sex månader upp till 20 år.

Syftet med min nu aktuella studie är att få större kunskap om hur kommunens stöd till våldsutsatta invandrarkvinnor är utformat och om dessa insatser svarar mot kvinnornas egna önskemål och behov.

Undersökningen tar sikte på de myndigheter och verksamheter som kommer i kontakt med våldsutsatta invandrarkvinnor. Varje forskningsintervju beräknas ta cirka 45-90 minuter och kommer att spelas in på band och sedan skrivas ut av undertecknad. Platsen för intervjun sker efter överenskommelse mellan mig och varje intervjuperson. Följande forskningsetiska principer är styrande för undersökningen:

- Ditt deltagande i intervjun är helt frivilligt.
- Du har rätt att när som helst avbryta Din medverkan eller avstå från att svara på enskilda frågor.
- De uppgifter som Du lämnar under intervjun är konfidentiella, vilket innebär att ingen obehörig kommer att få tillgång till intervjun eller intervjuutskriften.
- Jag kommer i uppsatsen inte namnge eller på annat sätt använda information som kan bidra till att intervjupersonerna identifieras.
- Den inspelade intervjun och intervjuutskriften kommer att förstöras efter det att uppsatsen blivit godkänd av examinatorn vid högskolan.

Jag hoppas att Du kan tänka Dig att medverka i undersökningen och låta Dig intervjuas, efter-

som Dina erfarenheter och Din kunskap är av stor vikt för att allsidigt kunna belysa den aktuella forskningsfrågan.

Med vänliga hälsningar

Polyxeni Konstantinou Kiouzeli

E-post: [REDACTED]

Handledare och dennes kontaktuppgifter:

Weddig Runquist, Höskolan Kristianstad, e-post: [REDACTED]

[REDACTED]

BILAGA 2

Intervjuguide till personal på socialförvaltning, IoM, Kvinnojouren, Familjehuset Näsby

Vill du berätta lite om dig själv? Utbildning, nuvarande yrke och funktion, antal arbetsår?

Hur många våldutsatta invandrarkvinnor har du haft kontakt med?

Hur många ärenden har du idag?

Av vilken anledning har du fått kontakt med kvinnan? Hur/på vilket sätt har du fått kontakt?

Vill du beskriva hur ett första möte går till? Är du ensam när du tar emot kvinnan?

Hur går du vidare efter första mötet?

Beskriv svårigheter som du möter i kontakt med utsatta kvinnor?

Hur ser våld ut hos denna grupp?

Hur ser kontakten med kvinnorna?

Har du saknat något i ditt arbete med kvinnorna någon gång? Beskriv.

Vad anser du är mest komplex i dessa ärenden? På vilket sätt?

Hur går det till när en invandrarkvinna bestämmer sig att ta kontakt med socialförvaltning?

Vilken enhet inom socialförvaltning ansvarar för stöd till våldutsatta invandrarkvinnor?

Vilka typer av insatser kortsiktiga som långsiktiga finns det för denna grupp? Kan du beskriva dem kortfattat?

Vad är den första invandrarkvinnans behov? Vem avgör det, kvinnan eller socialsekreteraren/frivillig stödperson?

Vem bestämmer om akuta insatser ska sättas in? På vilka grunder?

Nuvarande insatser hur fungerar dem?

Vad blir resultat av insatsen? Får du reda på det? Skulle du vilja veta?

Vilka insatser saknas inom socialtjänsten för denna typ av problematiken enligt din mening?

Vad skiljer enligt dig våldutsatta invandrarkvinnor från våldutsatta etnisk svenska kvinnor?

Finns det skillnad på svenska mäns misshandel och invandrare mäns misshandel, vilken i så fall?

Hur många kvinnor har idag insatser från socialtjänsten?

Har ni en uppfattning om mörkertalet i Kristianstadskommun?

Hur ser samverkan med andra myndigheter, ex skola, polisen, kvinnojouren, sjukhuset mm.

Vilken/vilka tolkningssätt använder ni? Hur fungerar dem i samtalet?

Vad är kultur kompetens för dig?

Hur ser du på kulturkompetens och kunskap i invandrarfrågor i ditt arbete? Förvaltningens

arbete?

Det framförs av olika tidsskrifter att våldsutsatta invandrarkvinnor kräver extra socialt arbete.

Hur förhåller du dig till det? Har du stöt på ett sådant fall?

När en anmälan kommer i er kännedom, hur agerar ni?

Vilken roll har ni?

Vilka förebyggande åtgärder behövs?

Vilken myndighet ansvara för våldsutsatta asylsökande invandrarkvinnor?

Finns det något som du skulle vilja tillägga?

BILAGA 3

Intervjuguide till en våldsutsatt invandrarkvinna. Fallberättelse.

Vad tänker du när du hör ordet våld?

Hur gick det till med anmälan?

Vilka olika myndigheter har du kontaktat? Varför valde du just det? Vilken var den viktigaste kontakten? Hur gick det till?

Vilka förväntningar hade du första gången du berättade för någon om våldet?

Hur var ditt första möte med socialförvaltningen?

Blev det som du hade tänkt?

Var det något socialsekreteraren glömde?

Fördjupade socialsekreterare sig i något som var fel?

Vilken hjälp behövde du allra mest i situationen som var mest jobbigast?

Vilket stöd kände du att du behövde senare för att kunna gå vidare?

Vilken hjälp har du fått av myndigheten? Tvingades du flytta i något skede? Hur gick det till rent praktiskt (ekonomi, bostad, samtals hjälp)?

Fanns det något hinder med att ta emot hjälpen?

Fanns det fördelar respektive nackdelar med att ta emot stödet? Vilka var dem?

Hur var kontakten med de olika aktörerna (kvinnojouren, polisen, skolan, socialförvaltningen etc.)?

Vad saknades? Hur skulle man kunna förbättra den kontakten?

Vilken betydelse har tolkning för dig?

Hade du behov av tolk i alla sammanhang eller kunde du svenska så du klarade dig utan tolk?

Har tolkning varit ett hinder för dig? Var, när och på vilket sätt?

Vad tycker du är viktigt för en socialsekreterare när en tolk befinner sig i samma rum som samtalet pågår?

Vad önskar du socialförvaltning och andra kommunala/frivilliga verksamheter ska lägga till i samarbete med andra myndigheter?